

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**



**Αναλυτική έκθεση
Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας
Μάιος-Ιούνιος 2017**

Υπεύθυνος Έδρας:
Ηλίας Κουσκουβέλης
Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων
Κοσμήτορας Σχολής Κ.Α.Ε.Τ.

Ιούλιος 2017

Πίνακας περιεχομένων

Επιστημονική ομάδα	5
Αρκτικόλεξα	6
1. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	7
Πολιτικές εξελίξεις	7
1.1. Η εσωτερική πολιτική σκηνή	7
1.1.1. Δημόσια τάξη και ασφάλεια	7
1.1.1.1. Διώξεις στην τουρκική Δικαιοσύνη	7
1.1.1.2. Διώξεις στην Εκπαίδευση και διεθνείς προεκτάσεις	8
1.1.1.3. Απελευθέρωση συγγενών πολιτικών προσώπων	9
1.1.2. Ελευθερία λόγου και έκφρασης	10
1.1.3. Η στάση της κεμαλικής αντιπολίτευσης	10
2. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	13
Οικονομική ανάλυση	13
2.1. Σύνοψη.....	13
2.2. Οικονομικές εξελίξεις.....	14
2.3. Πορεία εισροών ΕΑΕ το 2016 και 2017.....	15
2.4. Μεταναστευτικές ροές πλουσίων επιχειρηματιών	17
3. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	20
Εξωτερική πολιτική	20
3.1.1. Μέση Ανατολή	20
3.1.1.1. Κούρδοι της Β. Συρίας.....	20
3.1.1.2. Κατάρ	21
3.1. Σχέσεις με χώρες της Ευρώπης.....	23
3.1.1. Γερμανία	23
3.1.2. Αυστρία	24
3.2 Σχέσεις με Ελλάδα.....	25
3.2.1. Διμερείς και πολυμερείς σχέσεις	25
3.2.2. Παραβιάσεις εθνικού εναέριου χώρου και χωρικών υδάτων	32
3.3. Η.Π.Α.	33
3.4. Ρωσική Ομοσπονδία	34
3.5. Καύκασος (Αζερμπαϊτζάν).....	36
3.5.1. Κοινές τουρκο-αζερικές στρατιωτικές ασκήσεις	36
3.5.2. Διακοινοβουλευτική Ομάδα Φιλίας.....	37

4. ΜΕΙΖΩΝ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	38
4.1. Διαπραγματεύσεις στην Ασάνα για το Συριακό	38
4.2. Οι Κούρδοι του Βορείου Ιράκ	39
4.3. Η κρίση του Κατάρ	40
5. ΒΑΛΚΑΝΙΑ	43
5.1. ΠΓΔΜ	43
5.1.1. Εσωτερική πολιτική	43
5.1.1.1. Η Πλατφόρμα των Τυράνων	43
5.1.1.2. Πόλωση στις διαπραγματεύσεις για σχηματισμό νέας κυβέρνησης.....	45
5.1.1.3. Ο Πρόεδρος αρνείται εντολή σχηματισμού κυβέρνησης	47
5.1.1.4. Στήριξη Ρωσίας στο VMRO	48
5.1.1.5. Επιστολή Ιβανόφ για την κρίση στην ΠΓΔΜ	49
5.1.1.6. Κρίση - εισοδος διαδηλωτών στο Κοινοβούλιο.....	50
5.1.1.7. Νέα κυβέρνηση συνασπισμού υπό τον Ζάεφ	50
5.1.1.8. Δηλώσεις Αλβανού πολιτικού για το μέλλον της ΠΓΔΜ.....	51
5.1.2. ΠΓΔ.Μ.: Εξωτερική πολιτική.....	52
5.1.2.1. Κατηγορίες για «ανάμιξη» της Σερβίας	52
5.1.2.2. Όνομα και σχέσεις με την Ελλάδα - ένταξη στο NATO	52
5.2. Κοσσυφοπέδιο	53
5.2.1. Μετατροπή Δυνάμεων Ασφαλείας σε τακτικό στρατό	53
5.2.2. Κατάρρευση της κυβέρνησης Μουστάφα	54
5.2.3. Επικράτηση του Χαραντινάι	55
5.3. Αλβανία	55
5.3.1. Διαδηλώσεις της αντιπολίτευσης κατά Ράμα.....	55
5.3.2. Ο Πρόεδρος Αλβανίας για την κρίση στην ΠΓΔΜ.....	56
5.3.3. Συμφωνία κυβέρνησης και αντιπολίτευσης	56
5.3.3. Εκλογές	57
5.4. Βουλγαρία.....	58
5.4.1. Εσωτερική πολιτική	58
5.4.1.1. Ανάμιξη της Άγκυρας και αντίδραση Ντογκάν	58
5.4.1.2. Μέτρα εναντίον Τούρκων πολιτών.....	58
5.4.1.3. Εκλογές	59
5.4.1.4. Νέα βουλγαρική κυβέρνηση	59
5.4.2. Εξωτερική πολιτική.....	60
5.4.2.1. Δηλώσεις πολιτικών για την προσάρτηση της Κριμαίας	60
5.4.2.2. Βουλγαρικές αντιδράσεις σε δηλώσεις Πούτιν	60

5.4.2.3. Βουλγαρία-ΠΓΔΜ: Επίσκεψη Ζάεφ στη Σόφια	61
5.5. Σερβία	63
5.5.1. Εσωτερική πολιτική	63
5.5.1.1. Προεδρικές εκλογές	63
5.5.1.2. Νέα Πρωθυπουργός στη Σερβία	63
5.5.2. Εξωτερική πολιτική.....	64
5.5.2.1. Αντιπαράθεση Βούτσιτς-Θάτσι.....	64
5.6. Το Ισλαμικό Κράτος για τα Δυτικά Βαλκάνια	65
6. Ενέργεια	66
6.1. Παγκόσμια αγορά	66
6.2. Ανατολική Μεσόγειος	69
7. Επισημάνσεις.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

Επιστημονική ομάδα

1. Ηλίας Κουσκουβέλης, Καθηγητής Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, υπεύθυνος Έδρας
2. Νικόλαος Ραπτόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ), Πανεπιστήμιο Πειραιά [Τουρκία (πολιτική, οικονομία, Κουρδικό) Μέση Ανατολή, Οικονομία], μέλος συντακτικής ομάδας
3. Φωτεινή Μπέλλου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Ευρωπαϊκά θέματα)
4. Γεώργιος Χρηστίδης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Βαλκάνια)
5. Παναγιώτης Κοντάκος, Επίκουρος Καθηγητής, UCLan-Cyprus (Οικονομικά)
6. Νικόλαος Βασιλειάδης, Λέκτορας, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Τουρκία, Βαλκάνια, επιμέλεια), μέλος συντακτικής ομάδας
7. Στυλιανή Γεράνη, υποψήφια διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΝΑ Μεσόγειος – Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ)
8. Μιχαήλ Μαθιουλάκης, υποψήφιος διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (θέματα ενέργειας)

Οι απόψεις που εκφράζονται ανήκουν στη συντακτική ομάδα και δεν απηχούν απόψεις του ΓΕΕΘΑ. Η επιστημονική ευθύνη για το σύνολο του κειμένου ανήκει στον υπεύθυνο της Έδρας.

Αρκτικόλεξα

Δ.Κ.	Δημοκρατικό Κόμμα (D.P.)
Δ.Κ.Λ.	Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (H.D.P.)
Ε.Κ.Κ.	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (P.K.K.)
ΕΝ.Κ.Κ.	Ένωση Κουρδικών Κοινοτήτων (K.C.K.)
Κ.Δ.	Κόμμα Δικαιοσύνης (A.P.)
Κ.Δ.Α.	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (A.K.P.)
Κ.Ε.	Κόμμα Ευτυχίας (S.P.)
Κ.Ε.Δ.	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (M.H.P.)
Κ.Ο.Δ.	Κόμμα του Ορθού Δρόμου (D.Y.P.)
Κ.Φ.Ι.Ε.	Κόμμα Φιλίας, Ισότητας και Ειρήνης (D.E.B.)
Ο.Ι.Σ.	Οργανισμού της Ισλαμικής Συνεργασίας (O.I.C.)
Ρ.Λ.Κ.	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (C.H.P.)
AFET	Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων του Ε.Κ.
DHKP-C	Επαναστατικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα-Μέτωπο
M.I.T.	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών [Τουρκίας]
P.K.K.	Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν
P.Y.D.	Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης [Συρίας]
TANAP	Υπερ-Μικρασιατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου» (TANAP)
Y.P.G.	Μονάδες Προστασίας του [Κουρδικού] Λαού [της Συρίας]

1. ΤΟΥΡΚΙΑ

Πολιτικές εξελίξεις

1.1. Η εσωτερική πολιτική σκηνή

Η τουρκική εσωτερική πολιτική σκηνή κατά την περίοδο Μαΐου-Ιουνίου 2017 εξελίχθηκε στον απόηχο του δημοψηφίσματος και επικεντρώθηκε στις επικείμενες αλλαγές στο πολιτικό σύστημα. Περιστράφηκε κυρίως γύρω από τις παρεμβάσεις στη δικαστική εξουσία, αλλά και τις διώξεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, καθώς και την περιοριστική της ελευθερίας λόγου και έκφρασης.

1.1.1. Δημόσια τάξη και ασφάλεια

1.1.1.1. Διώξεις στην τουρκική Δικαιοσύνη

Σύμφωνα με δημοσιεύματα στον τουρκικό Τύπο, η τουρκική κυβέρνηση απέπεμψε πάνω από 100 δικαστές και εισαγγελείς στις 5 Μαΐου.¹ Η απόφαση εντάσσεται στο πλαίσιο της προσπάθειας επίτευξης ελέγχου στον δημόσιο τομέα γενικότερα και στο δικαστικό σώμα ειδικότερα. Πρόκειται για το τρίτο μεγάλο κύμα αποπομπών που έλαβε χώρα μετά την απόπειρα πραξικοπήματος στην γείτονα. Ο αριθμός των δικαστών που αποπέμφθηκαν έως τις αρχές Μαΐου ξεπερνά τις 4.000. Ας σημειωθεί ότι μία εβδομάδα πριν, δηλαδή στα τέλη Απριλίου, είχαν αποπεμφθεί σχεδόν 4.000 δημόσιοι υπάλληλοι και στρατιωτικοί, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό αποπεμφθέντων από το τουρκικό δημόσιο περίπου στις 150.000.

¹ Βλ. *Reuters*, "Turkey sacks 107 judges, prosecutors over links to failed coup: media", 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-court-idUSKBN1811P4?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+%28Reuters+World+News%29&&rpc=401, την 10^η Μαΐου 2017].

Μία μέρα μετά, στις 6 Μαΐου, αποκατέστησε 82 δικαστές και εισαγγελείς, οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί από το σώμα στο πλαίσιο των αντι-Γκιουλενικών διώξεων.² Η απόφαση ελήφθη μετά το αίτημα 411 δικαστών και εισαγγελέων που είχαν αποπεμφθεί να επανεξεταστεί η περίπτωση τους.

Οι αποπομπές και επαναπροσλήψεις μελών του δικαστικού σώματος σχετίζονται με τον παρεμβατισμό στην δικαστική εξουσία της ισλαμικής ηγεσίας της γείτονος. Οι παρεμβάσεις αυτές σκοπεύουν να κάμψουν τους όποιους πυρήνες αντίστασης εντός των τάξεων της τουρκικής δικαιοσύνης στις παρατυπίες και παρανομίες της ισλαμικής κυβέρνησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να ακυρώσουν αποφάσεις της εκτελεστικής ή νόμους της νομοθετικής εξουσίας, όπως είχε συμβεί στο παρελθόν (πριν το 2014).

1.1.1.2. Διώξεις στην Εκπαίδευση και διεθνείς προεκτάσεις

Δημοσιεύματα στη Μιανμάρ ανέφεραν ότι τουρκικά εκπαιδευτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην χώρα και φέρονται να έχουν σχέση με την κοινότητα Γκιουλέν, την οποία η τουρκική ηγεσία θεωρεί τρομοκρατική οργάνωση, αναμένεται να κλείσουν.³

Η τουρκική κυβέρνηση, στο πλαίσιο της εκκαθάρισης των αντικαθεστωτικών στοιχείων από τον τομέα της εκπαίδευσης, τα οποία έχουν διεθνή παρουσία και προεκτάσεις, ασκεί πιέσεις στις ξένες κυβερνήσεις. Προκειμένου να ανακτήσει τον έλεγχο τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό δημιούργησε το «Ίδρυμα Μααρίφ». Σύμφωνα με τον τουρκικό Τύπο, πολλές ξένες κυβερνήσεις, κυρίως της Αφρικής, παραχώρησαν Γκιουλενικά σχολεία στο νεοσυσταθέν «Ίδρυμα Μααρίφ».

² Βλ. *Daily Sabah*, "Turkey reinstates 82 judges, prosecutors dismissed over suspected ties with FETÖ", 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/investigations/2017/05/06/turkey-reinstates-82-judges-prosecutors-dismissed-over-suspected-ties-with-feto>, την 11^η Μαΐου 2017].

³ Βλ. *Daily Sabah*, 'Gülenist-linked Schools in Myanmar face closure', 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/investigations/2017/05/06/gulenist-linked-schools-in-myanmar-face-closure>, την 10^η Μαΐου 2017].

Η προσπάθεια ίδρυσης ή ελέγχου τουρκικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εκτός τουρκικής επικράτειας σχετίζεται με την αγωνία της ισλαμικής κυβέρνησης να φιμώσει τις εστίες αντίστασης στο εξωτερικό. Στη λογική αυτή φαίνεται να εμπίπτει τόσο η δημιουργία των σχολείων του Ιδρύματος Μααρίφ όσο και οι πιέσεις που ασκούνται στις ξένες κυβερνήσεις, προκειμένου είτε να απαγορευτεί η λειτουργία τους είτε να παραχωρηθούν σε φίλα προσκείμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

1.1.1.3. Απελευθέρωση συγγενών πολιτικών προσώπων

Στις αρχές Μαΐου αφέθηκε ελεύθερος ο γαμπρός του πρώην Αντιπροέδρου της κυβέρνησης του Κ.Δ.Α., Μπιουλέντ Αρίντς, που κρατούνταν στις φυλακές της κωμόπολης Σίντζαν, στα δυτικά της Άγκυρας, ενώ εκκρεμεί η δίκη του. Ο Εκρέμ Γιετέρ είχε συλληφθεί και κατηγορείται για συμμετοχή στην «τρομοκρατική οργάνωση του Φετχουλάχ Γκιουλέν». Το γεγονός ότι λίγους μήνες πριν, τον Απρίλιο, ένας άλλος συγγενής πολιτικού προσώπου, ο Ομέρ Φαρούκ Καβουρματζί, γαμπρός του Δημάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καντίρ Τοπιμπάς, αφέθηκε ελεύθερος επίσης με σκανδαλώδη τρόπο (ιατρική γνωμάτευση δίχως κλινική εξέταση) προκάλεσε την κοινή γνώμη,⁴ καθώς δεκάδες δημοσιογράφοι και πολιτικοί της αντιπολίτευσης τελούν υπό κράτηση, ενώ περιμένουν τη δίκη τους.

Τα παραπάνω συνηγορούν στο ότι υπάρχει εύνοια ως προς την μεταχείριση συγγενικών προσώπων των πολιτικών της γείτονας. Η τουρκική δικαιοσύνη, η οποία είναι φανερό πως έχει απολέσει την αυτονομία της και τελεί υπό τον έλεγχο της πολιτικής ηγεσίας, κάνει διακρίσεις υπέρ των επωνύμων που διαθέτουν πολιτικές διασυνδέσεις. Η κατάλυση του Κράτους Δικαίου είναι ακόμη μία ένδειξη του αυταρχισμού που διευρύνεται στην γείτονα και ακυρώνει την όποια πρόοδο είχε σημειωθεί κατά την προηγούμενη δεκαετία προς την κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού.

⁴ Βλ. *Cumhuriyet*, “Son-in-law in justice”, 10 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/english/758306/Son-in-law_justice.html, την 10^η Ιουνίου 2017].

1.1.2. Ελευθερία λόγου και έκφρασης

Η πίεση στην ελευθερία λόγου και έκφρασης στην Τουρκία συνέχισε να είναι ασφυκτική τον Μάιο. Οι περιορισμοί της ισλαμικής ηγεσίας της χώρας απέναντι στα εγχώρια και διεθνή Μ.Μ.Ε. όχι μόνο δεν μειώθηκαν αλλά αυξήθηκαν, μετά το δημοψήφισμα της 16^{ης} Απριλίου. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνη της Βικιπαίδειας, την πρόσβαση στην οποία απαγόρευσε η Άγκυρα στους χρήστες του Διαδικτύου στην Τουρκία στα τέλη Απριλίου 2017, με την αιτιολογία ότι σε ορισμένα λήμματα υπήρχαν αναφορές για το ότι η Τουρκία συνεργαζόταν με ισλαμιστικές ομάδες και οργανώσεις. Το ίδρυμα που διοικεί την Βικιπαίδεια, δηλαδή το *Wikimedia Foundation*, προσέφυγε στην τουρκική δικαιοσύνη προκειμένου να αρθούν οι απαγορεύσεις. Τουρκικό δικαστήριο της Άγκυρας, το οποίο εξέτασε το αίτημα στις αρχές Μαΐου, ωστόσο, αποφάσισε πως μολονότι η ελευθερία λόγου είναι βασικό δικαίωμα, αυτή μπορεί να περιοριστεί στις περιπτώσεις που υπάρχει «ανάγκη ρύθμισης» του θέματος.⁵ Η επίκληση διατάξεων του νόμου που αφορούν την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας, προκειμένου να περιοριστεί η πρόσβαση σε ιστοτόπους εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού χαρακτήρα, δεν είναι παρά ένα ακόμη στοιχείο που επιβεβαιώνει τον αυταρχισμό αλλά και την αμηχανία στην οποία έχει περιέλθει η ηγεσία του τόπου.

1.1.3. Η στάση της κεμαλικής αντιπολίτευσης

Οι διώξεις που εξαπέλυσε η κυβέρνηση του Κ.Δ.Α. κατά των αντιφρονούντων δεν άφησε ανεπηρέαστη την κεμαλική παράταξη. Στα μέσα Ιουνίου 2017, η τουρκική δικαιοσύνη εκδίκασε την υπόθεση του Ενίς Μπερμπέρογλου,

⁵ Βλ. *Reuters*, “Turkish court rejects Wikipedia’s appeal over website’s blocking: Anadolu”, 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-internet-wikipedia-idUSKBN18117M?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+%28Reuters+World+News%29&&rpc=401, την 9^η Μαΐου 2017].

δημοσιογράφου και βουλευτή του Ρ.Λ.Κ., και αποφάσισε την εικοσιπενταετή φυλάκισή του.⁶ Ο Μπερμπερόγλου βρέθηκε ένοχος για την παράδοση φωτογραφικού υλικού σχετικού με την υπόθεση προμήθειας όπλων σε δρώντες της Βόρειας Συρίας –πιθανότατα τζικαντιστές- με φορητά των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών, το οποίο δημοσίευσε ο τότε αρχισυντάκτης της ημερήσιας *Τζουμχουριέτ*, Τζαν Ντιουντάρ, τον Ιανουάριο του 2014.

Μετά την ανακοίνωση της απόφασης, η ηγεσία του Ρ.Λ.Κ. πήρε την πρωτοβουλία να διοργανώσει την «Πορεία [διαμαρτυρίας για την αποκατάσταση της] δικαιοσύνης». Η πορεία ξεκίνησε με αφετηρία την Άγκυρα και θα τερματίσει στην Κωνσταντινούπολη. Με τον τρόπο αυτό το Ρ.Λ.Κ. επιχειρεί να διαμαρτυρηθεί για την σύλληψη του βουλευτή του. Η πορεία, ωστόσο, η οποία πραγματοποιείται υπό δύσκολες συγκυρίες, προσβλέπει στο να δώσει μια εικόνα «ειρηνικής αντίστασης» της κεμαλικής παράταξης απέναντι στις διώξεις και πιέσεις που δέχεται από την κυβερνώσα ισλαμική (Κ.Δ.Α.). Η ηγεσία του Ρ.Λ.Κ. ενδέχεται να υπολογίζει πως μια τέτοια πορεία θα μπορούσε να δώσει την ευκαιρία στην παράταξη να εξέλθει από την αφάνεια και αδυναμία στην οποία είχε περιέλθει μετά από τα αλληπάλληλα κύματα διώξεων που εξαπέλυσε η κυβέρνηση κάνοντας χρήση του νομικού πλαισίου της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης.

Η απόφαση του Ρ.Λ.Κ. να δώσει διάσταση στην καταδικαστική απόφαση σε βάρος του βουλευτή της, ωστόσο, ενδέχεται να σχετίζεται και με την βούληση να αφουγκραστεί την ανησυχία της μερίδας εκείνης της τουρκικής κοινωνίας που ανησυχεί για την τροπή που έχουν πάρει τα πράγματα για τη χώρα, απαλλασσόμενη και από την μομφή της απάθειας για την κατάλυση του κράτους δικαίου μετά την απόπειρα πραξικοπήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι είχαν προηγηθεί της σύλληψης του κεμαλιστή βουλευτή Ε. Μπερμπερόγλου οι συλλήψεις των συνπροέδρων και περίπου δέκα βουλευτών του φιλοκουρδικού

⁶ Βλ. *Cumhuriyet*, “MIT TIR’lari davasinda karar cikti: CHP’li vekil Enis Brberoglu tutuklandi”, 14 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/760933/MiT_TIR_lari_davasinda_karar_cikti_CHP_li_vekil_E_nis_Berberoglu_tutuklandi.html, την 19^η Ιουνίου 2017].

Δ.Κ.Α. στις αρχές Νοεμβρίου 2016. Η αντίδραση τότε του Ρ.Α.Κ. υπήρξε περιορισμένη, δίχως κάποια αξιολογή κινητοποίηση. Η σύλληψη του Μπερμπέρογλου, που θυμίζει τις περιπτώσεις των βουλευτών του φιλοκουρδικού κόμματος, ίσως να συνέβαλε στο να συνειδητοποιήσει η ηγεσία του Ρ.Α.Κ. ότι τα στελέχη της δεν θα παραμείνουν για πολύ ακόμη στο απυρόβλητο. Τέλος, η επιλογή του τίτλου της πορείας –«Πορεία [για την αποκατάσταση της] Δικαιοσύνης»- σχετίζεται με την επιλογή της αντιπολίτευσης να αφήσει έκθετο το κυβερνών κόμμα στο ευρύ κοινό, το οποίο κόμμα κινείται εναντίον των καταστατικών αρχών του, όπως προκύπτει και από τον τίτλο του (Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη). Απόδοση δικαιοσύνης για όλους τους πολίτες της χώρας, συνεπώς, και όχι μόνο σε όσους πρόσκεινται στο ισλαμικό κόμμα, το οποίο απ' ό,τι φαίνεται δεν αντιλαμβάνεται την έννοια της δικαιοσύνης με τους ίδιους όρους που την αντιλαμβάνεται η κεμαλική παράταξη, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι επιδιώκει το Ρ.Α.Κ.. Τέλος, η «πορεία [διαμαρτυρίας για την αποκατάσταση της] δικαιοσύνης» θα μπορούσε, υπό προϋποθέσεις, να αποτελέσει το έναυσμα για μια υποτυπώδη προσέγγιση και επικοινωνία –αν όχι και συνεργασία– των κομμάτων της αντιπολίτευσης.

2. ΤΟΥΡΚΙΑ

Οικονομική ανάλυση

Κύριοι Δείκτες	2015	2016	2017
Πραγματικό ΑΕΠ, Ρυθμός Αύξησης	6.1	2.9(ε)	3.5 (π)
Πληθωρισμός Τιμών Καταναλωτή (ετήσια μεταβολή,	8.8	8.5	11.7
Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	27.5	28.3	31.2 (π)
Ανεργία	10.2	12.7	11.7
Πληθυσμός (εκατ.)	78.7	79.9	80.5 (π)
Συναλλαγματική Ισοτιμία: Τουρκικές λίρες ανά US\$	2.9	3.5	3.5
BIST 100 Index (μεταβολή από αρχή έτους)	-16%	+9%	+29%

* Πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία κάθε περιόδου. Προβλέψεις (π), εκτιμήσεις (ε) από World Bank, Trading Economics

Πηγές: Central Bank of the Republic of Turkey, TURKSTAT, Borsa İstanbul Stock Exchange, Trading Economics

2.1. Σύνοψη

Η Παγκόσμια Τράπεζα, στην πρόσφατη αξιολόγησή της για την παγκόσμια οικονομία, αναβάθμισε τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης της Τουρκίας για τα επόμενα τρία χρόνια, καθώς οι αβεβαιότητες μειώνονται, ο τουρισμός εμφανίζει ελαφρά άνοδο και οι ισολογισμοί των επιχειρήσεων παρουσιάζουν βελτίωση, λόγω των χαμηλότερων έναντι των αναμενόμενων επιπτώσεων από την απόπειρα πραξικοπήματος του Ιουλίου 2016. Η οικονομία της Τουρκίας αναμένεται τώρα να αυξηθεί κατά 3,5% το 2017, έναντι προηγούμενης εκτίμησης 3% κατά τον Ιανουάριο, και κατά 3,9% το 2018. Το περασμένο έτος, η οικονομία της Τουρκίας βελτιώθηκε κατά 2,9%, έναντι 6,1% το 2015 και 5,2% το 2014.

Η ανάκαμψη οφείλεται εν μέρει στην χαλάρωση των προηγούμενων κυρώσεων που είχαν επιβληθεί από τη Ρωσία και αφορούσαν τομείς όπως τα γεωργικά προϊόντα, οι κατασκευές και ο τουρισμός. Γενικότερα, οι επτά μεγαλύτερες αναδυόμενες αγορές - η Κίνα, η Βραζιλία, το Μεξικό, η Ινδία, η

Ινδονησία, η Τουρκία και η Ρωσία - αναμένεται να συμβάλλουν φέτος και πάλι σημαντικά στην παγκόσμια ανάπτυξη, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία προβλέπεται να ανέλθει σε 2,7% για το 2017.⁷

2.2. Οικονομικές εξελίξεις

Οι παρατεταμένες επιπτώσεις από το αποτυχημένο πραξικόπημα πέρυσι και ο υψηλός πληθωρισμός που απορρέει από την σημαντική υποτίμηση του νομίσματος γενικά έχουν κάμψει την εμπιστοσύνη στην οικονομία της χώρας. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) της Τουρκίας αυξήθηκε κατά 5% κατά το πρώτο τρίμηνο του 2017, σε σύγκριση με τα στοιχεία της αντίστοιχης περσινής περιόδου. Η ανάκαμψη της εγχώριας ζήτησης και των εξαγωγών διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, σύμφωνα με στοιχεία του Τουρκικού Στατιστικού Ινστιτούτου (ΤΥΪΚ).⁸

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 10,6%, ενώ οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 0,8% το πρώτο τρίμηνο του 2017. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με την αδυναμία της τουρκικής λίρας που στηρίζει την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών. Η λίρα έχει υποτιμηθεί άνω του 20% έναντι του δολαρίου το έτος 2016, αν και έχει σταθεροποιηθεί ελαφρά το τρέχον έτος.

Οι δαπάνες για τελική κατανάλωση των νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά 5,1%, οι δαπάνες τελικής κατανάλωσης της κυβέρνησης αυξήθηκαν κατά 9,4% και ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 2,2%, ανέφερε επίσης το ΤΥΪΚ. Σύμφωνα με δηλώσεις του αναπληρωτή πρωθυπουργού Mehmet

⁷ World Bank (2017), Global Economic Prospects, June 2017, A Fragile Recovery, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26800/9781464810244.pdf>

⁸ Turkish Statistical Institute (2017), *Gross Domestic Product (GDP) increased by 5% in the chain linked volume index*, Press Release, Quarterly Gross Domestic Product, I. Quarter: January-March, 2017, June 12, 2017, <http://www.turkstat.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24567>, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

Şimşek, καθώς και του υπουργού Οικονομικών Naci Ağbal, η τουρκική οικονομική ανάπτυξη θα είναι ακόμα ισχυρότερη το δεύτερο τρίμηνο, λόγω κυρίως των τρεχουσών μεταρρυθμίσεων και της περαιτέρω βελτίωσης των επενδύσεων.⁹

2.3. Πορεία εισροών ΞΑΕ το 2016 και 2017

Η Τουρκία αποτελεί κατά την περίοδο 2012-2016 τον μεγαλύτερο αποδέκτη ξένων άμεσων επενδύσεων (ΞΑΕ) στην περιοχή της Δυτικής Ασίας, με τις εισροές στην χώρα να παρουσιάζουν ωστόσο ετήσια μείωση το 2016 κατά 31% στα \$12 δις (πίνακας 1). Σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της περιοχής, οι οποίες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στο πετρέλαιο, ο τομέας της μεταποίησης προσέλκυσε περίπου το ήμισυ από τις συνολικές εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων στην Τουρκία τα τελευταία χρόνια, αντανakλώντας τη διαφοροποιημένη βιομηχανική δομή της χώρας.

Παρόλο που οι επιδόσεις της Τουρκίας στις ΞΑΕ είναι σχετικά απομονωμένες από τις διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου, η αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος το 2016 θέτει υπό αμφισβήτηση την πολιτική σταθερότητα της χώρας και διαταράσσει την οικονομική ανάπτυξη, γεγονός που με τη σειρά του επηρεάζει τις εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων.¹⁰ Επίσης, εκτιμάται ότι σημαντικό μερίδιο των ΞΑΕ αξίας \$3,8 δις κατευθύνθηκε στην απόκτηση ακίνητης περιουσίας.¹¹

⁹ Hurriyet Daily News (2017), *Turkey's economy grows 5 percent in first quarter of 2017, exceeds forecasts*, June 12, 2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-economy-grows-5-percent-in-first-quarter-of-2017-exceeds-forecasts.aspx?pageID=238&nID=114212&NewsCatID=344>, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

¹⁰ UNCTAD (2017), *World Investment Report 2017: Reforming International Investment Governance*, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

¹¹ Hurriyet Daily News (2017), *Turkey sees over \$12 bln FDI inflow in 2016*, February 24, 2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-sees-over-12-bln-fdi-inflow-in-2016-association.aspx?pageID=238&nID=110151&NewsCatID=345>, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

Πίνακας 1. Εισροές ΞΑΕ στη Δ. Ασία, ανά περιοχή & οικονομία, 2012-2016

Περιοχή/οικονομία	Εισροές ΞΑΕ					Εκροές ΞΑΕ				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Δυτική Ασία	4880	3844	3098	2835	2779	22583	45616	22819	38000	30844
	8	7	4	9	7					
Μπαχρέϊν	1545	3729	1519	-797	282	516	532	-394	497	170
Ιράκ	3400	-3263	-	-7752	-5911	490	227	242	148	304
			1034							
			0							
Ιορδανία	1548	1947	2178	1600	1539	5	16	83	1	3
Κουβέϊτ	2873	1434	953	293	275	6741	16648	-	5407	-6258
								10468		
Λίβανος	3111	2661	2907	2353	2564	1026	1981	1255	662	773
Ομάν	1365	1612	1506	-2692	142	884	934	1358	294	862
Κατάρ	396	-840	1040	1071	774	1840	8021	6748	4023	7902
Σαουδική Αραβία	1218	8865	8012	8141	7453	4402	4943	5396	5390	8359
	2									
Παλαιστίνη, Κράτος	58	176	160	103	269	29	-48	188	73	114
Συρία, Αραβ. Δημ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Τουρκία	1363	1277	1245	1725	1198	4106	3528	6664	4807	2869
	1	1	8	9	7					
Ην. Εμιράτα	8828	9491	1082	8795	8986	2536	8828	11736	16692	15711
			3							
Υεμένη	-531	-134	-233	-15	-561	8	5	12	6	35

Πηγή: UNCTAD, [STAT database](#)

Οι εισροές ΞΑΕ στην Τουρκία αυξήθηκαν κατά 2% το πρώτο τετράμηνο του 2017, έναντι της αντίστοιχης περιόδου του περασμένου έτους, και ανήλθαν σε \$3,6 δις. Οι κύριοι τομείς προσέλκυσης ΞΑΕ κατά την περίοδο αυτή είναι οι

αντίστοιχοι των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (\$1 δις), των κοινωνικών και ιδιωτικών υπηρεσιών (\$540 εκ.) και της μεταποίησης (\$480 εκ.).¹²

2.4. Μεταναστευτικές ροές πλουσίων επιχειρηματιών

Η παγκόσμια μετανάστευση πλούτου επιταχύνεται και περίπου 82.000 εκατομμυριούχοι μετανάστευσαν το 2016, σε σύγκριση με μόλις 64.000 το 2015, σύμφωνα έκθεση της [Visual Capitalist \(2017\)](#). Η Γαλλία, η Κίνα, η Βραζιλία, η Ινδία και η Τουρκία σημείωσαν πέρυσι τον μεγαλύτερο αριθμό εκροών. Μεταξύ των πέντε πρώτων χωρών, η Τουρκία παρουσίασε πέρυσι την υψηλότερη αύξηση εκροών σε σύγκριση με το 2015. Ενώ περίπου 1.000 εκατομμυριούχοι εγκατέλειψαν τη χώρα το 2015, ο αριθμός αυτός ανήλθε σε 6.000 το 2016, σημειώνοντας αύξηση 500% σε ετήσια βάση.¹³

Η Γαλλία ήταν πρώτη στην κατάταξη για δεύτερο συνεχόμενο έτος, λόγω κυρίως της όξυνσης των θρησκευτικών εντάσεων και του λαϊκισμού, καθώς επίσης και της συντήρησης ενός φορολογικού συστήματος που δεν είναι ιδιαίτερα φιλικό προς τους υπερ-πλούσιους, σύμφωνα με την έκθεση. Η Κίνα και η Ινδία συνεχίζουν να παρουσιάζουν καθαρή εκροή εκατομμυριούχων, αλλά δύο από τις πιο ενδιαφέρουσες χώρες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτό αποτελούν η Βραζιλία και η Τουρκία,.

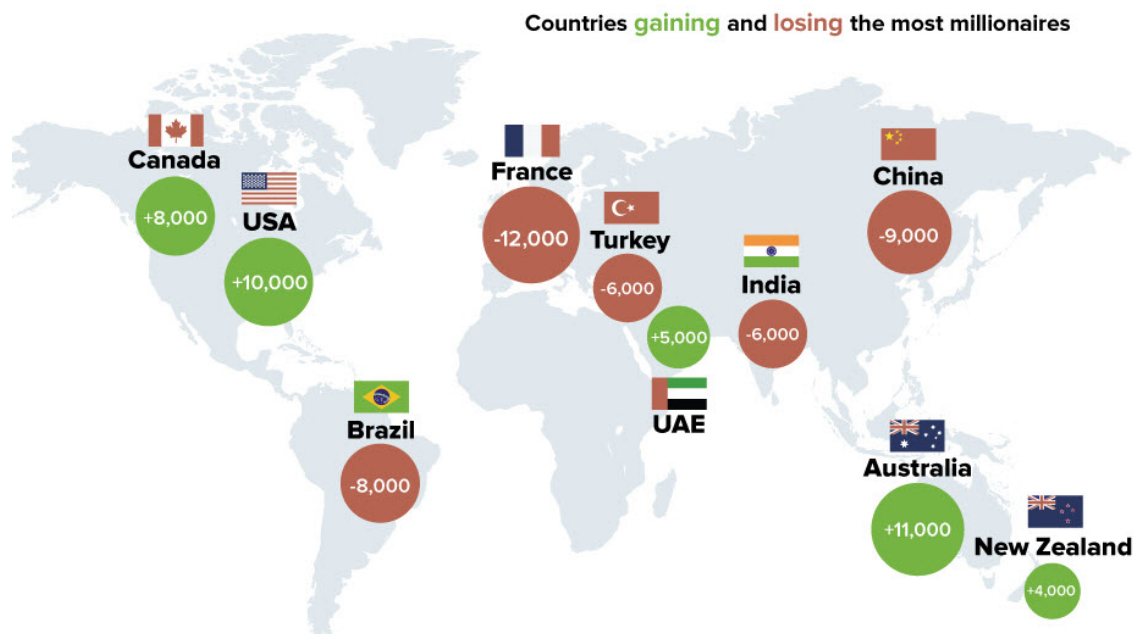
Το 2016, η Αυστραλία ήταν ο κυριότερος προορισμός για εκατομμυριούχους μετανάστες, με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά να βρίσκονται πολύ κοντά. Η μετανάστευση εκατομμυριούχων στη Νέα Ζηλανδία

¹² Hurriyet Daily News (2017), *Foreign direct investment in Turkey hits \$765 million in April*, June 23, 2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/foreign-direct-investment-in-turkey-hits-765-million-in-april.aspx?pageID=238&nID=114689&NewsCatID=344>, □□□□□□□□ π□□□□□□□ 30/6/17.

¹³ Hurriyet Daily News (2017), *Turkey among top five countries which see most millionaire outflow in 2016*, February 27, 2017, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-among-top-five-countries-which-see-most-millionaire-outflow-in-2016-report.aspx?PageID=238&NID=110217&NewsCatID=345>, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

διπλασιάστηκε, ενώ τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα παρέμειναν μια δημοφιλή τοποθεσία για τους πλούσιους στη Μέση Ανατολή.

Γράφημα 1. Μετανάστευση εκατομμυριούχων, 2015-2016



Πηγή: [Visual Capitalist \(2017\)](#)

Η Τουρκία διαθέτει σήμερα περισσότερους από 100.200 εκατομμυριούχους (high net worth individuals ή HNWIs), καθιστώντας την κορυφαία χώρα της Μέσης Ανατολής για άτομα με υψηλή καθαρή αξία. Τα άτομα αυτά διαθέτουν στην Τουρκία το καθένα περιουσιακά στοιχεία 1 εκατομμυρίου δολαρίων και άνω, ενώ 5.200 HNWIs διαθέτουν καθαρά περιουσιακά στοιχεία άνω των 10 εκατομμυρίων δολαρίων.¹⁴ Η Τουρκία ακολουθείται από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, που αριθμούν 72.100 HNWIs μεταξύ του πληθυσμού τους. Επίσης, το Ισραήλ διαθέτει 71.700 HNWIs και η Σαουδική Αραβία 59.000. Ο αριθμός των HNWIs έχει γενικά αυξηθεί στην Τουρκία κατά 145% από το 2000 και κατά 90% από το 2005, σύμφωνα με τον οίκο [New World Wealth](#), ενώ σήμερα υπάρχουν 28 δισεκατομμυριούχοι στη χώρα.

¹⁴ Hurriyet Daily News (2017), *Turkey home to 100,000 millionaires*, December 30, 2016, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-home-to-100000-millionaires.aspx?pageID=238&nID=93262&NewsCatID=344>, τελευταία πρόσβαση 30/6/17.

3. ΤΟΥΡΚΙΑ

Εξωτερική πολιτική

3.1.1. Μέση Ανατολή

3.1.1.1. Κούρδοι της Β. Συρίας

Οι επιτυχίες των κουρδικών δυνάμεων της Βόρειας Συρίας εναντίον του Ι.Κ.¹⁵ και η στήριξη που παρείχαν οι Η.Π.Α.¹⁶ και η Ρωσία, είτε κεκαλυμμένη είτε φανερή, ενόχλησε την ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας.¹⁷ Ο Τούρκος Πρόεδρος, Ρ.Τ. Έρντογαν, για πολλοστή φορά απείλησε ότι η Τουρκία διατηρεί το δικαίωμα χρήσης βίας σε βάρος των Κούρδων της Συρίας, καθώς θεωρεί η Άγκυρα ότι η πολιτικό-στρατιωτική οργάνωση των Κούρδων της Συρίας δεν είναι παρά προέκταση του Ε.Κ.Κ. (Ρ.Κ.Κ.) της Τουρκίας. Κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στο Σότσι της Ρωσίας, ο Τούρκος Πρόεδρος επανέλαβε ότι η δράση των Κούρδων της Συρίας ενδέχεται να προκαλέσει την στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας¹⁸. Μία αυτονομημένη κουρδική περιοχή στη Συρία, όπως και στο Βόρειο Ιράκ, θα μπορούσε να αποτελέσει μελλοντικά απειλή στην εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας.

Η κίνηση του Τούρκου Προέδρου να θίξει το θέμα των Κούρδων της Βόρειας Συρίας, ενόσω βρισκόταν στη Ρωσία, σχετίζεται με την προσπάθειά του να

¹⁵ Βλ. *The Guardian*, "Syria's Kurds march on to Raqqa and the sea", 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/world/2017/may/06/syria-kurds-raqqa-mediterranean>, την 9^η Μαΐου 2017].

¹⁶ Βλ. *Sputnik News*, "Syrian opposition claims Kurds provided with 48 Vehicles, 250 troops by US", 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://sputniknews.com/middleeast/201705051053315101-turkey-us-syria-kurds/>, την 9^η Μαΐου 2017].

¹⁷ Ο Ιλνούρ Τσεβίκ, πρώην αρχισυντάκτης της T.D.N. και σύμβουλος του Ρ.Τ. Έρντογαν, δήλωσε ότι τα τουρκικά πυρά θα μπορούσαν να πλήξουν αμερικανικές μονάδες. Βλ. *RT*, "US troops could be 'accidentally' hit in strikes against Kurdish militants - Erdogan adviser", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.rt.com/news/387119-turkey-strikes-kurdish-us/>, την 9^η Μαΐου 2017]. Η δήλωση προξένησε αντιδράσεις και ο Τσεβίκ αναγκάστηκε να δώσει διευκρινήσεις και να ανασκευάσει. Βλ. *Daily Sabah*, "Turkey never threatens allies but also never bands with terrorists against allies", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/columns/ilnur-cevik/2017/05/04/turkey-never-threatens-allies-but-also-never-bands-with-terrorists-against-allies>, την 9^η Μαΐου 2017].

¹⁸ Βλ. *Voice of America*, "Ankara threatens military action against Kurdish groups despite ally warnings", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.voanews.com/a/ankara-threatens-military-action-against-kurdish-groups-despite-ally-warnings/3837836.html>, την 15^η Μαΐου 2017.]

αποτρέψει την περαιτέρω ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ Κούρδων και Ρωσίας. Η Άγκυρα, κατά πάσα πιθανότητα, υπολογίζει στις πολύ στενές σχέσεις μεταξύ Μόσχας και Δαμασκού και ότι θα πετύχει να περιορίσει ή και να αναστρέψει ακόμη τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ Ρώσων και Κούρδων στο όνομα της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας. Επιπλέον, επιθυμεί να προκαταλάβει πιθανή στήριξη της Μόσχας στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων που λαμβάνουν χώρα στην Ασάνα του Καζακστάν, στις οποίες Ρωσία και Τουρκία έχουν αναλάβει ρόλο εγγυήτριας δύναμης. Ωστόσο, Μόσχα και Ουάσιγκτον θεωρούν ότι οι Κούρδοι είναι οι πιο αξιόπιστοι και αξιόμαχοι αντίπαλοι του Ι.Κ., το οποίο βρίσκεται σε φάση υποχώρησης.

3.1.1.2. Κατάρ

Η κρίση του Κατάρ επηρέασε εμμέσως και τη θέση της ισλαμικής κυβέρνησης του Κ.Δ.Α., η οποία επιχειρεί να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στις τάξεις του αραβικού και ισλαμικού κόσμου κυρίως από το 2002 και μετά.

Στην προσπάθειά της να βελτιώσει τη θέση της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα η Άγκυρα είχε αναπτύξει στενές πολιτικό-διπλωματικές σχέσεις με τις πλούσιες Αραβικές χώρες του Περσικού Κόλπου, όπως η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και τα Η.Α.Ε.. Οι σχέσεις αυτές είχαν συμβάλει στην γενικότερη βελτίωση της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης της Τουρκίας. Υπ' αυτό το πρίσμα η κρίση που ξέσπασε μεταξύ Ριάντ και Ντόχα βάζει σε μια εξαιρετικά άβολη θέση την Τουρκία, η οποία κινδυνεύει να απολέσει έναν εκ των συμμάχων και υποστηρικτών της. Έτσι, λίγο μετά το ξέσπασμα της κρίσης του Κατάρ, η Άγκυρα ανέλαβε πρωτοβουλίες.

Ο συνεχώς επιδεινούμενος χαρακτήρας της κρίσης ώθησε την ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας να ενεργοποιήσει συμφωνίες που είχε συνάψει παλαιότερα με το Κατάρ. Στις αρχές Ιουνίου η τουρκική Εθνοσυνέλευση επικύρωσε το Πρωτόκολλο συνεργασίας και εκπαίδευσης μεταξύ των δυνάμεων Χωροφυλακής

της Τουρκίας και του Κατάρ, το οποίο είχε υπογραφεί στις αρχές Δεκεμβρίου του 2015.¹⁹ Βάσει των συμφωνιών αυτών τις εβδομάδες που ακολούθησαν η Άγκυρα απέστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στο Κατάρ.²⁰

Ο Τούρκος Πρόεδρος έκανε έκκληση και στην Σαουδική Αραβία, την οποία, όπως υπογράμμισε, οι Μουσουλμάνοι θεωρούν προστάτιδα δύναμη των ιερών τόπων του Ισλάμ, προκειμένου να λειτουργήσει συμφιλιοτικά αντί να δημιουργεί έριδες και να άρει το εμπάργκο που έχει επιβάλει στο Κατάρ.²¹ Δήλωσε ακόμη ότι οι ιδιώτες και τα ευαγή ιδρύματα που έχουν τεθεί στο στόχαστρο του Ριάντ για σχέσεις με την τρομοκρατία δεν εμπλέκονται σε τέτοιες υποθέσεις. Τέλος, σημείωσε ότι η Τουρκία θα συνεχίσει να παρέχει τα απαραίτητα εφόδια και κάθε είδος στήριξης στο Κατάρ, ανεξάρτητα από την δυσαρέσκεια που μπορεί να προκαλεί αυτό σε κάποιους.²² Μία εβδομάδα μετά ο Έρντογαν, μέσω του Υπουργού Εξωτερικών Μ. Τσαβούσογλου, ο οποίος περιόδευσε σε Κουβέιτ και Σαουδική Αραβία, διαμήνυε στον βασιλιά της δεύτερης ότι ως «πρεσβύτερος αδελφός» μεταξύ των αραβικών χωρών του Περσικού Κόλπου οφείλει να βρει ειρηνική λύση στο πρόβλημα πριν την θρησκευτική εορτή των μουσουλμάνων που πλησίαζε, και ότι η Άγκυρα ήταν έτοιμη να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση²³.

Η απόφαση της τουρκικής ηγεσίας να διαφοροποιήσει την θέση της από τις 5 αραβικές χώρες που κατήγγειλαν το Κατάρ για στήριξη στην ισλαμική τρομοκρατία και εξτρεμισμό δεν είναι άμοιρη στρατηγικών υπολογισμών. Η

¹⁹ Βλ. *Cumhuriyet*, "Qatar initiative from Turkey", 8 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/english/756930/Qatar_initiative_from_Turkey.html, την 12^η Ιουνίου 2017].

²⁰ Βλ. *Al Jazeera*, "Turkish troops arrive in Qatar for military exercise", 19 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/turkish-troops-arrive-qatar-military-exercise-170618195420785.html>, την 23^η Ιουνίου 2017].

²¹ Βλ. *Al Jazeera*, "Erdogan vows to stand by 'Qatari brothers' amid crisis", 10 Ιουνίου 2017. <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/erdogan-vows-stand-qatari-brothers-crisis-170609204946107.html>, την 12^η Ιουνίου 2017].

²² Βλ. *Al Jazeera*, "Erdogan vows to...", ό.π..

²³ Βλ. *Yeni Akit*, "Erdogan'dan Kral Selman'a mesaj: Sorunu çözümler katkısı hazırız", 18 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogandan-kral-selmana-mesaj-sorunu-cozun-345879.html>, την 23^η Ιουνίου 2017].

Άγκυρα πέραν της Σαουδικής Αραβίας, είχε στενές οικονομικές σχέσεις και με το πλούσιο Κατάρ. Η μη σύνταξη της Άγκυρας με το Ριάντ, το Άμπου Ντάμπι και κυρίως το Κάιρο, με το οποίο οι σχέσεις τους διανύουν μία από τις χειρότερες περιόδους, αποσκοπεί πέραν της όποιας διάθεσής της να αντιταχθεί στις ανταγωνιστικές ηγεμονικές προθέσεις είτε από περιφερειακές δυνάμεις, όπως η Σαουδική Αραβία, είτε από διεθνείς δρώντες, όπως οι Η.Π.Α., οι οποίες στηρίζουν την κίνηση του Ριάντ και του Καϊρου, και στην δημιουργία ευνοϊκού κλίματος το οποίο θα αξιοποιήσει για την ανάπτυξη πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και άλλων σχέσεων με το Κατάρ, το οποίο απ' ό,τι φαίνεται θα βρίσκεται σε δυσμένεια για αρκετό χρονικό διάστημα.

3.1. Σχέσεις με χώρες της Ευρώπης

3.1.1. Γερμανία

Ο Στέφαν Ζάιμπερ, εκπρόσωπος Τύπου της καγκελαρίου της Γερμανίας Άνγκελα Μέρκελ, ανακοίνωσε στις 5 Μαΐου ότι δεν πρόκειται να επιτραπεί η συμμετοχή των τουρκικής καταγωγής Γερμανών σε πιθανό δημοψήφισμα που θα αφορά την επαναφορά της θανατικής ποινής στην Τουρκία.²⁴ Η απόφαση αυτή της γερμανικής κυβέρνησης βασίζεται στο ασυμβίβαστο του θέματος του πιθανού δημοψηφίσματος με το γερμανικό Σύνταγμα και τις αρχές της Ε.Ε.. Ο Ζάιμπερ διευκρίνισε πως η Γερμανία δεν είναι υποχρεωμένη να παραχωρήσει άδεια διεξαγωγής ενός πιθανού τουρκικού δημοψηφίσματος στα τουρκικά προξενία και την πρεσβεία στην Γερμανία. Ο Μάρτιν Σούλτζ, πρώην Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και υποψήφιος των Γερμανών Σοσιαλδημοκρατών στις εκλογές του φθινοπώρου, τάχθηκε επίσης υπέρ της μη συμμετοχής γερμανών πολιτών σε ένα τέτοιου είδους δημοψήφισμα στην Γερμανία.

²⁴ Βλ. *Daily Sabah*, "Germany rules out Turks voting for death penalty", 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/eu-affairs/2017/05/06/germany-rules-out-turks-voting-for-death-penalty>, την 9^η Μαΐου 2017]. Βλ. επίσης *Independent*, "Germany set to ban Turkish citizens from voting in death penalty referendum", 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-turkey-death-penalty-referendum-voting-ban-merkel-erdogan-gulen-coup-eu-refugees-asylum-a7721301.html>, την 9^η Μαΐου 2017].

Υπενθυμίζεται ότι πάνω από το 45% των τουρκικής καταγωγής Γερμανών πολιτών έκαναν χρήση του εκλογικού δικαιώματός τους στο δημοψήφισμα της 16^{ης} Απριλίου. Περίπου το 63 αυτών ψήφισε υπέρ του «Ναι». Ας σημειωθεί ακόμη ότι η Γερμανία δέχθηκε πάνω από 7.500 αιτήματα ασύλου Τούρκων πολιτών μετά την απόπειρα πραξικοπήματος. Σύμφωνα με το περιοδικό *Der Spiegel*, 450 εξ αυτών ήταν διπλωμάτες, στρατιωτικοί, δικαστές, κ.ά..²⁵ Η στάση των γερμανικών αρχών προσβλέπει, αφενός, στο να προστατέψει το γερμανικό πολιτικό σύστημα από πιθανούς παρεμβατισμούς, και αφετέρου, στο να στείλει το μήνυμα στην ισλαμική ηγεσία της Τουρκίας ότι οφείλει να αλλάξει γραμμή πλεύσης απέναντι στη Γερμανία και την Ε.Ε..

3.1.2. Αυστρία

Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε ο τουρκικός Τύπος στις αρχές Μαΐου στην αντίδραση της Βιέννης στη συμμετοχή της τουρκικής κοινότητας της Αυστρίας στο δημοψήφισμα της 16^{ης} Ιουλίου. Η συμμετοχή των τουρκικής καταγωγής Αυστριακών, οι οποίοι διατηρούν την τουρκική υπηκοότητα, στο τουρκικό δημοψήφισμα και η στήριξη που παρείχαν στην ισλαμική παράταξη προβλημάτισε τις αυστριακές αρχές. Σύμφωνα με τουρκικά μέσα 52.000 (48,59%) Τούρκοι της Αυστρίας έκαναν χρήση του δικαιώματός τους να συμμετάσχουν στο δημοψήφισμα και το 75% αυτών τάχθηκε υπέρ του «Ναι». Στην Αυστρία, ωστόσο, δεν επιτρέπεται να κατέχει κανείς διπλή υπηκοότητα παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις. Ο Αυστριακός Υπουργός Εσωτερικών, Ουόλφγκανγκ Σομπότκα, δήλωσε λίγες μέρες μετά το δημοψήφισμα ότι όσοι κατέχουν παράνομα την διπλή υπηκοότητα (αυστριακή και τουρκική) θα κληθούν να πληρώσουν χρηματικό πρόστιμο (περίπου 5.000 ευρώ).²⁶ Όπως και στην περίπτωση της Γερμανίας, οι αυστριακές αρχές επιχειρούν να ακολουθήσουν μια

²⁵ Βλ. *Der Spiegel*, “Angst vor Erdogan: Immer mehr türkische Staatsdiener suchen Asyl in Deutschland”, 6 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/deutschland-inzwischen-450-asylantraege-tuerkischer-staatsdiener-a-1146304.html>, 10 Μαΐου 2017].

²⁶ Βλ. *Daily Sabah*, “Austria clamps down on Turkish community after referendum”, 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/05/05/austria-clamps-down-on-turkish-community-after-referendum>, την 10 Μαΐου 2017].

προστατευτική πολιτική απέναντι σε πιθανές προσπάθειες παρέμβασης τουρκικών πολιτικών δυνάμεων αυξάνοντας το κόστος.

3.2 Σχέσεις με Ελλάδα

3.2.1. Διμερείς και πολυμερείς σχέσεις

Σε επίπεδο διμερών και πολυμερών σχέσεων σημειώθηκαν σημαντικές συναντήσεις της ελληνικής και τουρκικής πολιτικής ηγεσίας την περίοδο Μαΐου-Ιουνίου 2017.

Η πρώτη ήταν μεταξύ του Έλληνα Πρωθυπουργού, Αλέξη Τσίπρα, και του Τούρκου Προέδρου, Ρ. Τ. Έρντογαν, στο περιθώριο του *Belt & Road Forum for International Cooperation* που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο, στις 13 Μαΐου 2017. Οι δύο άνδρες συζήτησαν για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το Κυπριακό, το προσφυγικό και την πορεία ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Ειδικότερα συζητήθηκαν θέματα διμερών σχέσεων, όπως:

- Η ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων και δικτύου μεταφορών
- Η ανάγκη αποκλιμάκωσης της έντασης στο Αιγαίο και η σημασία της επανέναρξης των διερευνητικών μέτρων, καθώς και της διατήρησης των διαύλων άμεσης επικοινωνίας προκειμένου να οικοδομηθούν μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης για την ασφάλεια στην περιοχή.
- Το προσφυγικό, όπου ο Έρντογαν τόνισε την ανάγκη εφαρμογής της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, και η αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών.
- Η πορεία ένταξης της Τουρκίας στην Ευρώπη και η (υπό όρους) στήριξη της Ελλάδος στην Άγκυρα επί του θέματος αυτού.
- Ο Έλληνας Πρωθυπουργός τόνισε τη σημασία προώθησης μιας θετικής ατζέντας στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την στήριξη των διαπραγματεύσεων στην Ελβετία για την εξεύρεση μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης στο Κυπριακό .

- Ο Τούρκος Πρόεδρος έθεσε θέμα έκδοσης στην Τουρκία των 8 Τούρκων αξιωματικών που ζήτησαν άσυλο από την Ελλάδα μετά την απόπειρα του περασμένου καλοκαιριού, καθώς και την πλήρη εφαρμογή της Συνθήκης της Λωζάννης.²⁷

Η συνάντηση στο Πεκίνο έλαβε χώρα σε μια κρίσιμη χρονική στιγμή για τις διμερείς σχέσεις και όχι μόνο. Πραγματοποιήθηκε λίγο διάστημα μετά την απόρριψη από το Συμβούλιο Εφετών των επανειλημμένων πιέσεων της Άγκυρας για έκδοση των Τούρκων αξιωματικών που ζήτησαν άσυλο από την Ελλάδα, επικαλούμενο τις προηγούμενες αποφάσεις του Αρείου Πάγου²⁸. Η ελληνική δικαιοσύνη είχε απορρίψει το τουρκικό αίτημα, καθώς έκρινε πως δεν διασφαλίζονται οι απαραίτητοι εκείνοι όροι που προβλέπει το διεθνές δίκαιο για την καλή μεταχείριση των κατηγορουμένων και τη δίκαιη εκδίκαση της υπόθεσης των τούρκων φυγάδων. Η τουρκική πολιτική ηγεσία εξακολουθεί να ασκεί πιέσεις στην Αθήνα για την έκδοσή τους, καθώς έτσι τροφοδοτείται, αφενός, ένα συμβολικό θέμα εσωτερικής κατανάλωσης για την ισλαμική παράταξη που επιτρέπει την κινητοποίηση των μαζών και, αφετέρου, διατηρείται ένα επιπλέον θέμα που μπορεί να οδηγήσει σε ένταση και κλιμάκωση με την Ελλάδα.

Η συνάντηση έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια προσπαθειών επανέναρξης των διαπραγματεύσεων για την «επίλυση» του Κυπριακού. Μολονότι τέθηκε το θέμα εξεύρεσης μίας δίκαιης και βιώσιμης λύσης εκ μέρους του Έλληνα Πρωθυπουργού, η ανταπόκριση του Τούρκου Προέδρου δεν ήταν ανάλογη. Αντ' αυτού έκανε αναφορά στην ανάγκη πλήρους εφαρμογής της Συνθήκης της

²⁷ Βλ. *Πρώτο θέμα*, «Αινιγματική δήλωση Ερντογάν για τη Συνθήκη της Λωζάννης», 13 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.protothema.gr/politics/article/679004/sunadisi-tsipra-erdogan-tin-epithumia-gia-pliri-ulopoiisi-tis-sunthikis-tis-lozanis-exefrase-o-proedros-tis-tourkias-/>, την 15 Μαΐου 2017]. Βλ. επίσης *Το Βήμα*, «Συνάντηση Τσίπρα - Ερντογάν στο Πεκίνο: πλήρη εφαρμογή της Συνθήκης της Λωζάννης επιθυμεί ο τούρκος πρόεδρος», 13 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=879462>, την 15 Μαΐου 2017].

²⁸ Βλ. *Η Καθημερινή*, «Το Συμβούλιο Εφετών απορρίπτει το δεύτερο αίτημα για έκδοση των Τούρκων Στρατιωτικών», 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/907948/article/epikairothta/ellada/to-symvoylio-efetwn-aporriptei-to-deytero-aithma-gia-ekdosh-twn-toyrkwn-stratiwtikwn>, την 15 Μαΐου 2017].

Λωζάνης. Μία από τις ερμηνείες που μπορεί να δώσει κανείς είναι ότι ο Έρντογαν, σε μια τακτική αντιπερισπασμού, επιχείρησε να ανασύρει το αίτημα της Άγκυρας για εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης περί αποστρατικοποίησης των ελληνικών νησιών. Στόχος της παραπλανητικής αυτής τακτικής είναι ο εκτροχιασμός και η απομάκρυνση από το ζήτημα, στην επίλυση του οποίου συγκεντρώνει την προσοχή και τις δυνάμεις της η ελληνική διπλωματία, και η κεκαλυμμένη υπονόμευση των προσπάθειών της. Επιπλέον επιχειρείται η ανταπόδοση των κατηγοριών, βάζοντας σε θέση κατηγορουμένου την Αθήνα, πετυχαίνοντας τον αποπροσανατολισμό της διεθνούς κοινής γνώμης από τις διαδικασίες στην Ελβετία. Επιπλέον, μέσω αναφοράς στις διατάξεις της Συνθήκης που στοχεύει να εκθέσει την Αθήνα, επιχειρείται η αγνόηση των πραγματικών δεδομένων στο πεδίο και της ριζικής αλλαγής των συνθηκών από τότε που τέθηκε σε εφαρμογή η αναθεωρητική πολιτική της Άγκυρας στην Κύπρο και στο Αιγαίο.

Η δεύτερη ήταν η συμμετοχή του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου στο Συμβούλιο Κορυφής των χωρών μελών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας του Ευξείνου Πόντου στην Κωνσταντινούπολη, στις 22 Μαΐου 2017, με αφορμή τη συμπλήρωση 25 ετών από την λειτουργία του. Κατά την ομιλία του ο Έλληνας Πρόεδρος επισήμανε την διαχρονική στήριξη της Ελλάδας στο έργο του ΟΣΕΠ. Απευθυνόμενος δε στους ομολόγους του τόνισε ότι η ανάπτυξη του Οργανισμού πρέπει «να κατατείνει στην άμβλυση των διαφορών» μεταξύ των κρατών μελών, πράγμα που σημαίνει ότι έχουν την υποχρέωση «να μην επιτρέψουν στις επιμέρους ιδιαιτερότητες [τους] να διευρύνουν τις μεταξύ [τους] αποστάσεις.²⁹ Η προγραμματισμένη συνάντηση μεταξύ των δύο ομολόγων ακυρώθηκε λόγω αδιαθεσίας του Ρ.Τ. Έρντογαν.

Στο περιθώριο των εργασιών του ΟΣΕΠ ο Έλληνας Πρόεδρος επισκέφτηκε τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο στην έδρα του Οικουμενικού

²⁹ Βλ. *Η Καθημερινή*, «Παυλόπουλος σε Έρντογαν: «Να μην επιτρέψουμε μικρά γεγονότα να γίνουν μεγαλύτερα», 22 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/910621/article/epikairothta/politikh/paylopoylos-se-erntogan-na-mhn-epitreyoume-mikra-gegonota-na-ginoyv-megalytera>, την 24 Μαΐου 2017].

Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στο Φανάρι. Στις δηλώσεις που έκανε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τόνισε τη σημασία του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τους Ελληνορθόδοξους, αλλά και για την Τουρκία, καθώς αποτελεί σημαντικό συνεκτικό δεσμό μεταξύ αυτής και της Ευρώπης. Σημείωσε ακόμη ότι η Άγκυρα θα πρέπει να επιτρέψει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο να αναπτύξει το έργο του και να άρει τα εμπόδια που έχει θέσει στην επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης.³⁰

Οι δηλώσεις του Έλληνα Προέδρου μπορούν να ερμηνευτούν ως παραινέσεις προς τους ομολόγους του. Προτρέπει στην μείωση των αντιπαράθεσεων και του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών-μελών του ΟΣΕΠ, προκειμένου να επιτευχθεί ένα καλύτερο επίπεδο συνεργασίας και ίσως εμβάθυνσης. Υπενθυμίζει στους ομολόγους του την ηθική υποχρέωση που έχουν για να διαφυλάξουν το υφιστάμενο πλαίσιο συνεργασίας από ιδιαίτερες προσχηματικές ή ουσιαστικές προκλήσεις. Η δήλωσή του σχετικά με την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, η οποία εκκρεμεί παρά τις υποσχέσεις Τούρκων αξιωματούχων, εμπίπτει στην κατηγορία αυτή.

Η τρίτη ήταν η επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα ο Τούρκος πρωθυπουργός Μπιναλί Γιλντιρίμ, στα μέσα Ιουνίου, αποτελούμενη από δύο σκέλη. Το πρώτο αφορούσε την επίσημη επίσκεψη στην Αθήνα, όπου η ημερήσια διάταξη συμπεριλάμβανε θέματα διμερών σχέσεων, το μεταναστευτικό, τις σχέσεις Τουρκίας-ΕΕ και το Κυπριακό. Το δεύτερο σκέλος αφορούσε την «ιδιωτική» επίσκεψη του Γιλντιρίμ στην Δυτική Θράκη.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα, η επίσκεψη του Γιλντιρίμ αντιμετωπίστηκε στην ελληνική πρωτεύουσα ως μία θετική εξέλιξη μετά την συνάντηση του Έλληνα Πρωθυπουργού, Αλέξη Τσίπρα, με τον Τούρκο Πρόεδρο, Ρ.Τ. Έρντογαν, λίγες

³⁰ Βλ. *Ναυτεμπορική*, «Επαναλειτουργία της Σχολής της Χάλκης ζήτησε από το Φανάρι ο Πρ. Παυλόπουλος», 22 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/story/1237907/epanaleitourgia-tis-sxolis-tis-xalkis-zitise-apo-to-fanari-o-pr-paulopoulos>, την 25^η Μαΐου 2017].

εβδομάδες πριν στο Πεκίνο.³¹ Αξίζει ωστόσο να επισημανθεί ότι το γενικότερο κλίμα στο πλαίσιο του οποίου πραγματοποιήθηκε η συνάντηση απέιχε από το να είναι ιδανικό. Μολονότι οι αναφορές της τουρκικής ηγεσίας στη Συνθήκη της Λωζάννης που έθεταν υπό αμφισβήτηση κρίσιμα σημεία είχαν περιοριστεί, οι παραβιάσεις των ελληνικών χωρικών υδάτων και του εθνικού εναέριου χώρου και οι υπερπητήσεις τουρκικών μαχητικών πάνω από την ελληνική επικράτεια σημείωναν έξαρση λίγες μέρες πριν την επίσκεψη.³² Ο κίνδυνος ενός ατυχήματος εξαιτίας της τουρκικής παραβατικότητας και η ανάγκη να τεθεί ένα τέλος σε αυτήν την κατάσταση τονίστηκε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό κατά τη διάρκεια της κοινής συνέντευξης Τύπου.³³ Ο Έλληνας Πρωθυπουργός δήλωσε, ακόμη, ότι η Αθήνα στηρίζει την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, η οποία θα μπορούσε να συνεισφέρει στην επίλυση προβλημάτων και να συμβάλει στις σχέσεις καλής γειτνίασης. Έκανε αναφορά επίσης στην ανάγκη συνέχισης της διμερούς συνεργασίας στο προσφυγικό, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι μεταναστευτικές ροές. Τέλος, αναφέρθηκε στην ανάγκη εξεύρεσης μιας βιώσιμης λύσης στο Κυπριακό στο πλαίσιο των αποφάσεων του ΟΗΕ και του Ευρωπαϊκού κεκτημένου προκειμένου η Κυπριακή Δημοκρατία να είναι σε θέση να παρέχει ασφάλεια σε όλους τους πολίτες της δίχως την ανάγκη των εγγυητριών δυνάμεων.

Από την μεριά του ο Τούρκος Πρωθυπουργός, αφού αναφέρθηκε στις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην εσωτερική πολιτική σκηνή της χώρας μετά την απόπειρα, τήρησε μια επικριτική στάση απέναντι στις Βρυξέλλες και ζήτησε από την ΕΕ να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τη συμφωνία για το προσφυγικό του 2016. Ένα άλλο θέμα που έθιξε ήταν η διεθνής τρομοκρατία, όπου έκανε ειδική αναφορά στη συμβολή των δύο χωρών στην προστασία της Ευρώπης. Απαντώντας στην τοποθέτηση του Έλληνα

³¹ Βλ. *Καθημερινή*, «Σε Αθήνα, θράκη ο Γιλντιρίμ», 15 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/913959/article/epikairothta/politikh/se-a8hna-8rakh-o-gilntirim>, την 20^η Ιουνίου 2017].

³² Βλ. *Καθημερινή*, *ό.π.*.

³³ Βλ. *Real*, «Προκλητικός ο Γιλντιρίμ στην Αθήνα για κοιτάσματα Αιγαίου, παραβιάσεις και 8 πραξικοπηματίες – Σταματήστε την προκλητικότητα, η απάντηση Τσίπρα», 19 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=613711&catID=1>, την 20 Ιουνίου 2017].

Πρωθυπουργού για τις παραβιάσεις των χωρικών υδάτων και του εθνικού εναέριου χώρου, δήλωσε ότι αυτές δεν είναι μονομερείς κινήσεις, αλλά ότι γίνονται από αμφότερα τα μέρη...! Στόχος θα πρέπει να είναι η μείωσή τους στο ελάχιστο. Ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί η κλιμάκωση είναι η διατήρηση ανοικτών διαύλων άμεσης επικοινωνίας. Συμφώνησε στην ανάγκη επίλυσης του Κυπριακού. Ωστόσο, επέμεινε στο θέμα της ασφάλειας των δύο κοινοτήτων του νησιού, εκφράζοντας εμμέσως την αντίθεσή του στην κατάργηση του καθεστώτος εγγυήσεων, θέση που προωθούν Αθήνα και Λευκωσία. Επιπλέον, στην απάντηση που έδωσε σε σχετική ερώτηση, ανέφερε ότι το Κυπριακό δεν είναι υπόθεση του ΟΗΕ, αλλά των δύο κοινοτήτων του νησιού... Ο ΟΗΕ, συμπλήρωσε, συνεισφέρει μόνο στην επίλυση της υπόθεσης, ενώ Ελλάδα και Τουρκία ως εγγυήτριες δυνάμεις καταβάλλουν προσπάθειες προς την κατεύθυνση της επίλυσης του ζητήματος.

Οι τοποθετήσεις του Τούρκου Πρωθυπουργού απέναντι στα θέματα που του έχει θέσει ο Έλληνας ομόλογός του είναι χαρακτηριστική της διαφορετικής αντίληψης των καταστάσεων και προσέγγισης των πραγμάτων που έχουν οι δύο πλευρές. Στην προσπάθειά του να δικαιολογήσει την τουρκική παραβατικότητα, έσπευσε να δηλώσει ότι οι παραβιάσεις στο Αιγαίο πραγματοποιούνται από αμφότερα τα μέρη. Έτσι την ευθύνη για πιθανό ατύχημα θα το φέρουν και τα δύο μέρη. Το κυριότερο όμως είναι ότι επιχειρείται η διασκέδαση των εντυπώσεων και από θέση θύτη, η Τουρκία να εμφανιστεί επίσης ως θύμα...!

Αυτή η εξίσωση ακολουθείται και στην περίπτωση του Κυπριακού, στο οποίο επιδιώκεται η διατήρηση του καθεστώτος εγγυήσεων που προβλέπουν οι ιδρυτικές συνθήκες του 1960. Κατανοεί πλήρως τη θέση του Ο.Η.Ε. στο διεθνές σύστημα και διατυπώνει την άποψη ότι ο Οργανισμός συνεισφέρει μόνο στην επίλυση του ζητήματος, ενώ τα κράτη μέλη του, όπως η Ελλάδα και η Τουρκία, φέρουν την πρωταρχική ευθύνη της εξεύρεσης λύσης. Μολονότι οι δηλώσεις του κατατείνουν στο να παραγνωρίσουν ή και να υποβαθμίσουν τον ρόλο και τη σημασία των οργάνων του Ο.Η.Ε. και των αποφάσεών τους, όπως τα ψηφίσματα

του Συμβουλίου Ασφαλείας, αναγνωρίζει τη θέση που κατέχουν οι κυρίαρχοι δρώντες σε σχέση με τους μη κυρίαρχους. Αντιλαμβάνεται επίσης τη σημασία και το πλεονέκτημα του καθεστώτος εγγυήτριας χώρας που έχει παραχωρηθεί στην Τουρκία το 1960 και προφασίζεται την ασφάλεια της Τ/Κυπριακής κοινότητας.

Στην πραγματικότητα οι προθέσεις της Άγκυρας είναι δεδομένες. Δεν επιθυμεί να απολέσει το πλεονέκτημα του καθεστώτος εγγυήτριας χώρας που έχει αποκτήσει, καθώς αυτό της επιτρέπει να έχει λόγο στο εσωτερικό καθεστώς της Κυπριακής Δημοκρατίας.³⁴ Επιπλέον μέσω αυτής ελέγχει σημαντικό κομμάτι της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτή η στρατηγική επιλογή επιβεβαιώνεται και από όσα λέει ο αρχιτέκτονας της σύγχρονης τουρκικής στρατηγικής Αχμέτ Νταβούτογλου στο βιβλίο του *Το Στρατηγικό Βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. Συγκεκριμένα λέει ότι ακόμη κι ένας μουσουλμάνος Τούρκος να μην υπήρχε στο νησί η Τουρκία όφειλε να διατηρεί ένα Κυπριακό ζήτημα προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι εθνικές επιδιώξεις της.³⁵

Η επίσκεψη στη Δυτική Θράκη σχετίζεται με την εργαλειακή χρήση των τουρκικών και μουσουλμανικών μειονοτήτων που προτείνει ο Νταβούτογλου στο έργο του. Κατά την επίσκεψη, ο Γιλντιρίμ επισκέφτηκε το τουρκικό Προξενείο, αλλά και κεντρικό τέμενος της Κομοτηνής, ενώ στον αρχικό σχεδιασμό προβλεπόταν η επίσκεψή του σε μονάδα της οικογένειας Σαδίκ.³⁶ Στη συνέχεια συναντήθηκε με μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας για να παρακαθίσει στο ιφτάρ, το δείπνο δηλαδή που ακολουθεί το τέλος της ολόημερης νηστείας καθ' όλη τη διάρκεια του ιερού μήνα του Ραμαδανίου. Τόσο στο τέμενος όσο και στο δείπνο είχε την ευκαιρία να απευθυνθεί στους μουσουλμάνους της περιοχής. Στόχος είναι η ανανέωση και η καλλιέργεια των σχέσεων και των επαφών του τουρκικού

³⁴ Τη σημασία τέτοιων νομικών καθεστώτων στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής αντιλαμβάνεται ο Α. Νταβούτογλου και αναφέρει στο έργο του. Βλ. ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ Αχμέτ, *Το Στρατηγικό Βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, Αθήνα, Ποιότητα, 2010, σελ. 200.

³⁵ Βλ. ΝΤΑΒΟΥΤΟΓΛΟΥ Αχμέτ, *ό.π.*, σελ. 279.

³⁶ Βλ. *Πρώτο Θέμα*, «Σόου Γιλντιρίμ μετά συζύγου στην Κομοτηνή», 19 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.protothema.gr/politics/article/689844/stin-komotini-o-tourkos-prothupourgos-tha-parastei-se-geuma-gia-to-ramazani/>, την 22^α Ιουνίου 2017].

κράτους με την μουσουλμανική μειονότητα, έτσι ώστε η Άγκυρα να δικαιολογεί την ειδική σχέση που της παρέχει η Συνθήκη της Λωζάννης μέσω της προστασίας των μειονοτήτων (άρθρα 37-45).

3.2.2. Παραβιάσεις εθνικού εναέριου χώρου και χωρικών υδάτων

Σημαντικές ήταν οι παραβιάσεις των ελληνικών χωρικών υδάτων και του εθνικού εναέριου χώρου από τουρκικά μαχητικά και σκάφη στο Αιγαίο το διάστημα Μαΐου-Ιουνίου. Οι παραβιάσεις αυτές έλαβαν χώρα σε μια περίοδο γεμάτη έντονων επαφών μεταξύ της τουρκικής και της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας.

Πέραν των παραβιάσεων, χαρακτηριστική είναι η προσπάθεια που καταβάλλει η Άγκυρα με την έκδοση οδηγιών για δεσμεύσεις εναέριων ή θαλάσσιων περιοχών στο Αιγαίο δίχως να διαθέτει την απαραίτητη δικαιοδοσία. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις των NAVTEX-470/17 και NAVTEX-488/17 για τις ανάγκες της άσκησης «Θαλασσόλυκος 2017» (12-15 και 19-22 Μαΐου, 28-29 Ιουνίου).³⁷ Οι παράνομες αυτές οδηγίες δεν σταμάτησαν να εκδίδονται από την Άγκυρα ούτε την περίοδο επίσημων επισκέψεων. Για παράδειγμα, την περίοδο της Συνόδου Κορυφής του ΟΣΕΠ, όταν δηλαδή ο Έλληνας Πρόεδρος επισκεπτόταν την Κωνσταντινούπολη, η Τουρκία εξέδωσε την NAVTEX-526/17 με την οποία δέσμευε σημαντικές περιοχές στο κεντρικό Αιγαίο, πέραν της δικαιοδοσίας της, για το μεγαλύτερο μέρος του Ιουνίου.³⁸ Την ίδια τακτική ακολουθεί και με τις NOTAM για να δεσμεύσει περιοχές εναέριου χώρου που εμπίπτουν στο FIR Αθηνών (NOTAM-B1507/17 για 25 Μαΐου).

³⁷ Βλ. *Παραπολιτικά*, «Με νέες NAVTEX η Άγκυρα χωρίζει στα δύο το Αιγαίο», 12 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.parapolitika.gr/article/me-nees-navtex-agkira-chorizi-ta-dio-sto-eggeo>, την 22^α Μαΐου 2017].

³⁸ Βλ. *Δημοκρατική*, «Διαρκείς προκλήσεις στο Αιγαίο κατά την επίσκεψη Παυλόπουλου στην Τουρκία-Μπαράζ NOTAM και NAVTEX», 23 Μαΐου 2017. Ανακτήθηκε από: <http://www.dimokratiki.gr/23-05-2017/diarkis-proklisis-sto-eggeo-kata-tin-episkepsi-pavlopoulou-stin-tourkia-baraz-notam-ke-navtex/>, την 26^η Μαΐου 2017].

Η πολιτική αυτή της Άγκυρας επιβεβαιώνει την απουσία βούλησης στην τουρκική πλευρά για την τήρηση των προσχημάτων περί σχέσεων καλής γειτονίας ακόμη και την περίοδο πραγματοποίησης επίσημων επισκέψεων και συνομιλιών.

3.3. Η.Π.Α.

Στα μέσα Μαΐου πραγματοποιήθηκε επίσημη επίσκεψη του Τούρκου Προέδρου Ρ. Τ. Έρντογαν στις Η.Π.Α.. Της επίσκεψης του Έρντογαν προηγήθηκε επίσκεψη αποστολής με υψηλόβαθμους Τούρκους αξιωματούχους, αποτελούμενης από τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, Χουλουσί Ακάρ, τον εκπρόσωπο Τύπου της Προεδρίας, Ιμπραήμ Καλίν, και τον Διοικητή των Τουρκικών Μυστικών Υπηρεσιών, Χακάν Φιντάν.³⁹ Στόχος της επίσκεψης ήταν τόσο να προετοιμαστεί η συνάντηση Έρντογαν-Τράμπ όσο και να ασκηθεί πίεση στην Ουάσιγκτον, προκειμένου να μην παρέχουν οι Αμερικανοί στρατιωτικοί στήριξη στους Κούρδους του Υ.Ρ.Γ., οι οποίοι μολονότι μάχονται κατά του «Ι.Κ.» στη Συρία και έχουν περιορίσει σημαντικά την δράση του, η Άγκυρα τους θεωρεί «τρομοκρατική οργάνωση» και απειλή κατά της εδαφικής της ακεραιότητας⁴⁰.

Η συνάντηση μεταξύ του Αμερικανού Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ και του Τούρκου ομολόγου του Ρ. Τ. Έρντογαν έλαβε χώρα στην Ουάσιγκτον στις 17 Μαΐου. Η κατ' ιδίαν συνάντηση -διήρκησε γύρω στα 20'- και οι δύο άνδρες συζήτησαν θέματα διμερούς συνεργασίας. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του εκπροσώπου του Τούρκου Προέδρου, Ιμπραήμ Καλίν, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη στρατηγική σημασία των τούρκο-αμερικανικών σχέσεων, ενώ αξιολογήθηκαν τα σχέδια συνεργασίας στον οικονομικό, εμπορικό και αμυντικό τομέα.⁴¹ Κατά την συνάντηση αυτήν ο Έρντογαν φαίνεται να έθεσε δύο θέματα. Το πρώτο αφορά

³⁹ Βλ. *Hürriyet*, “ABD’ye sürpriz ziyaret”, 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.hurriyet.com.tr/abdye-surpriz-ziyaret-40447882>, την 10^η Μαΐου 2017].

⁴⁰ Βλ. *Hürriyet*, “ABD’ile YPG pazarlığı”, 8 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.hurriyet.com.tr/abd-ile-ypg-pazarligi-40451541>, την 10^η Μαΐου 2017].

⁴¹ Βλ. *Hürriyet*, “Son dakika : Trump’la basın toplantısında Erdoğan’dan flaş YPG ve FETÖ mesajları”, 16 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.hurriyet.com.tr/gozler-erdogan-trump-gorusmesinde-40460229>, την 23^η Μαΐου 2017].

τη στήριξη των Η.Π.Α. στους Κούρδους της Βόρειας Συρίας. Ο Τούρκος Πρόεδρος φέρεται να ζήτησε από τον Αμερικανό Πρόεδρο να σταματήσει η Ουάσιγκτον να στηρίζει τους Κούρδους της Βόρειας Συρίας. Μολονότι η Άγκυρα σχεδίαζε να ασκήσει πιέσεις στο θέμα αυτό, ο Αμερικανός Πρόεδρος μία εβδομάδα πριν είχε δώσει το πράσινο φως στην πώληση όπλων στους Κούρδους της Βόρειας Συρίας,⁴² τους οποίους οι Η.Π.Α. θεωρούν ικανούς να καταπολεμήσουν το «Ι.Κ.». Το δεύτερο σχετίζεται με Τούρκους πολίτες οι οποίοι βρίσκονται στις Η.Π.Α.. Ο Έρντογαν φέρεται να έχει ζητήσει από τον Τραμπ την απέλασή του Φετχουλλάχ Γκιουλέν, Τούρκου κληρικού και ηγέτη ισλαμικής κοινότητας, τον οποίο θεωρεί υπεύθυνο για την απόπειρα πραξικοπήματος (Ιούλιος του 2016), στην Τουρκία. Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος, οι Η.Π.Α. κώφευσαν στις εκκλήσεις της Τουρκίας σε αμφότερα τα θέματα.

Οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον οξύνθηκαν μετά την επίθεση των σωματοφυλάκων του Προέδρου Έρντογαν σε Κούρδους, Αρμένιους, Έλληνες, κ.ά. ακτιβιστές που διαδήλωναν εναντίον της πολιτικής του. Οι σωματικές βλάβες που προκάλεσαν κατόπιν εντολής του Έρντογαν, εξέθεσαν ανεπανόρθωτα την τουρκική πολιτική ηγεσία στην αμερικανική και διεθνή κοινή γνώμη.

Οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον μετά την αλλαγή ηγεσίας στις Η.Π.Α., παρά τις προσδοκίες Έρντογαν, δεν είναι ομαλές. Τόσο θέματα εσωτερικής πολιτικής όσο και περιφερειακής πολιτικής δημιουργούν τριβές μεταξύ των δύο ηγεσιών. Ο βαθμός της επίπτωσης τους όμως στην συμμαχία μέλλει να φανεί.

3.4. Ρωσική Ομοσπονδία

Οι διμερείς σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, οι οποίες δοκιμάστηκαν μετά την κατάρριψη του ρωσικού βομβαρδιστικού τον Νοέμβριο του 2015, βρίσκονται σε τροχιά σταθεροποίησης. Το διπλωματικό άνοιγμα της Άγκυρας προς

⁴² Βλ. *Al-Jazeera*, "Trump to send arms to Kurdish YPG in Syria", 10 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.aljazeera.com/news/2017/05/trump-send-arms-kurdish-ypg-syria-170509190404689.html>, την 23^η Μαΐου 2017].

την Μόσχα τον Ιούνιο του 2016, αποτέλεσε σημαντικό βήμα προς την αποκλιμάκωση των διμερών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Προς την κατεύθυνση αυτήν κινήθηκε η συνάντηση των ηγετών της Ρωσίας και Τουρκίας στις αρχές Μαΐου του 2016. Πρόκειται για τη δεύτερη συνάντηση που πραγματοποιείται μετά από εκείνη που έλαβε χώρα στη Μόσχα στις αρχές Μαρτίου. Μετά από πρόσκληση του Ρώσου Προέδρου, Βλαντιμίρ Πούτιν, ο Τούρκος ομόλογός του, Ρ. Τ. Έρντογαν, μετέβη στην παραλιακή πόλη Σότσι του Ευξεινού Πόντου για να συνομιλήσουν.

Σύμφωνα με ρωσικά δημοσιεύματα ο Ρώσος Πρόεδρος φέρεται να έχει δηλώσει ότι η περίοδος αποκλιμάκωσης μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας έχει παρέλθει και ότι οι δύο χώρες επανέρχονται στις ομαλές αλληλεπιδράσεις.⁴³ Οι δύο ηγέτες συζήτησαν θέματα οικονομικού χαρακτήρα, όπως η άρση των κυρώσεων στα αγροτικά προϊόντα, οι οποίες πλήττουν τους καλλιεργητές. Μολονότι η Άγκυρα ήρε τις κυρώσεις στα σιτηρά, η Μόσχα τις διατήρησε στην ντομάτα, απόφαση που θα πλήξει τους Τούρκους καλλιεργητές.⁴⁴ Αναφορικά με την άρση των θεωρήσεων εισόδου, ο Ρώσος Πρόεδρος δήλωσε ότι θα συνεχίσει το υφιστάμενο καθεστώς.⁴⁵ Συζητήθηκε επίσης η έναρξη των εργασιών κατασκευής του «Τουρκικού Αγωγού», ο οποίος θα τροφοδοτεί με φυσικό αέριο την δυτική Ευρώπη και την Τουρκία.

Στο ακανθώδες θέμα της Μέσης Ανατολής, το Συριακό, παρά την ένταση που είχε προκληθεί μετά την επίθεση με χημικά των καθεστωτικών δυνάμεων της Συρίας τον Απρίλιο του 2017, οι δύο άνδρες φάνηκε να συμφωνούν στην ανάγκη

⁴³ Βλ. *Pravda*, "Russia restores mutual confidence with Turkey", 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: http://www.pravdareport.com/russia/politics/05-05-2017/137681-russia_turkey-0/, την 10^η Μαΐου 2017].

⁴⁴ Βλ. *Reuters*, "Putin says embargo on buying Turkish tomatoes to stay for now", 3 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.reuters.com/article/us-russia-turkey-agriculture-idUSKBN17Z1PT?il=0>, την 10^η Μαΐου 2017]. Βλ. επίσης *RT*, "Russia to resume wheat exports to Turkey, Ankara told to keep tomatoes", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.rt.com/business/387111-russia-turkey-wheat-ban/>, την 10^η Μαΐου 2017].

⁴⁵ Βλ. *Sputnik*, "Beyond Tomatoes: What will improved bilateral ties mean for Russia and Turkey?", 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://sputniknews.com/world/201705051053298662-putin-erdogan-sochi-talks-relations/>, την 10^η Μαΐου 2017].

εξεύρεσης πολιτικής λύσης και τη συνέχιση των μεσολαβητικών προσπαθειών στην Ασάνα. Οι δύο αναφέρθηκαν στην προσπάθεια δημιουργίας «ειρηνικών ζωνών» στη Συρία, οι οποίες δεν θα συμπεριλαμβάνουν τις περιοχές υπό τον έλεγχο των ισλαμικών τρομοκρατικών οργανώσεων. Σύμφωνα με τον ρωσικό και διεθνή Τύπο, Πούτιν και Έρντογαν συζήτησαν την προμήθεια στην Τουρκία ρωσικών πυραυλικών συστημάτων αεράμυνας S-400, δίχως, ωστόσο, να ανακοινώσουν κάτι συγκεκριμένο.⁴⁶ Η ενδεχόμενη ολοκλήρωση της συμφωνίας αυτής προκάλεσε αρνητικά σχόλια στον δυτικό Τύπο, δεδομένου και το προηγούμενο που είχε δημιουργηθεί με το σχέδιο αγοράς κινεζικών πυραυλικών συστημάτων λίγα χρόνια πριν. Η πιθανή αγορά των S-400 σχολιάστηκε από το περιοδικό *Economist* ως σχεδιασμένο χτύπημα στην Δυτική Συμμαχία, το οποίο επιβεβαιώνει την εντύπωση που δίνει ο Έρντογαν για την επιθυμία του να αποστασιοποιηθεί η Τουρκία από τη Συμμαχία.⁴⁷

Τα αποτελέσματα της συνάντησης στο Σότσι επιβεβαιώνουν την θετική τροχιά των τουρκορωσικών σχέσεων. Παρά την επαναπροσέγγιση, ωστόσο, παραμένουν τα σημεία τριβής μεταξύ Άγκυρας και Μόσχας που είχαν οδηγήσει τις δύο πρωτεύουσες στη ρήξη.

3.5. Καύκασος (Αζερμπαϊτζάν)

3.5.1. Κοινές τουρκο-αζερικές στρατιωτικές ασκήσεις

Στις αρχές Μαΐου πραγματοποιήθηκαν κοινές τουρκο-αζερικές στρατιωτικές ασκήσεις στο Αζερμπαϊτζάν. Οι ασκήσεις διεξήχθησαν στο πλαίσιο της τριμερούς στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν, της Γεωργίας και της Τουρκίας, που έχουν συμφωνήσει οι υπουργοί Εθνικής Αμύνης των εν λόγω

⁴⁶ Βλ. TASS, "Putin and Erdogan discuss S-400 missile system deliveries to Turkey", 3 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://tass.com/politics/944456>, την 10^η Μαΐου 2017].

⁴⁷ Βλ. *Economist*, "Brothers in arms. Turkey and Russia cosy up over missiles", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.economist.com/news/europe/21721665-their-friendship-should-worry-nato-turkey-and-russia-cosy-up-over-missiles>, την 10^η Μαΐου 2017].

χωρών πριν λίγα χρόνια. Τις ασκήσεις παρακολούθησαν υψηλόβαθμοι αξιωματικοί και από τις τρεις χώρες.⁴⁸

Άγκυρα και Μπακού κάνουν αξιοσημείωτες προσπάθειες βελτίωσης των σχέσεων τους σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Η ανάπτυξη των σχέσεων αυτών προσβλέπει στην προώθηση του στρατηγικού άξονα που συμπεριλαμβάνει την Γεωργία. Η πραγματοποίηση των ασκήσεων επιβεβαιώνει την βούληση των τριών χωρών για συνέχιση των προσπαθειών εγκαθίδρυσης του τριμερούς άξονα στον Καύκασο, ο οποίος έχει διαμορφωθεί ως αποτέλεσμα μιας προσπάθειας εξισορρόπησης της στενής ρωσο-αρμενικής συνεργασίας.

3.5.2. Διακοινοβουλευτική Ομάδα Φιλίας

Ρώσος κοινοβουλευτικός, μέλος της Ομοσπονδιακής Συνέλευσης (Δούμα), ανέφερε σε δήλωσή του στις αρχές Μαΐου ότι η Ρωσία, το Αζερμπαϊτζάν και η Τουρκία εγκαινίασαν συνομιλίες για τη δημιουργία τριμερούς διακοινοβουλευτικής Ομάδας Φιλίας.⁴⁹ Η δήλωση έρχεται να επαναλάβει εκείνη που διατυπώθηκε στις αρχές Δεκεμβρίου του 2016, επιβεβαιώνοντας έτσι τις προθέσεις των εθνοσυνελεύσεων περί σύστασης της τριμερούς Ομάδας Φιλίας. Η κίνηση μπορεί να ερμηνευτεί ως μια προσπάθεια προσέγγισης της Μόσχας από την Άγκυρα και το Μπακού, σε διπλωματικό επίπεδο, στο πλαίσιο της στρατηγικής περιορισμού -αν όχι και ανατροπής- της στενής της σχέσης με την Αρμενία.

⁴⁸ Βλ. *APA*, “Azerbaijani, Turkish, Georgian high-ranking military officials observe Azerbaijani-Turkish joint exercises”, 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://en.apa.az/azerbaijan-military/azerbaijan-army-azerbaijani-armed-forces/a-day-of-high-level-observers-was-held-during-the-azerbaijani-turkish-joint-exercises.html>, την 9^η Μαΐου 2017].

⁴⁹ Βλ. *Trend*, “Azerbaijan, Russia, Turkey in talks to create inter-parliamentary group”, 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://en.trend.az/azerbaijan/politics/2750413.html>, την 9^η Μαΐου 2017].

4. ΜΕΙΖΩΝ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

4.1. Διαπραγματεύσεις στην Ασάνα για το Συριακό

Στις αρχές Μαΐου και μετά από πολύμηνες διαπραγματεύσεις στην Ασάνα, την πρωτεύουσα του Καζακστάν, τα εμπλεκόμενα μέρη υπέγραψαν συμφωνία, η οποία προέβλεπε τη δημιουργία τεσσάρων ζωνών αποκλιμάκωσης της έντασης στη Συρία με στόχο η επίτευξη της κατάπαυσης του πυρός. Σύμφωνα με τον Ρώσο Πρόεδρο, εφόσον επικρατήσει η εκεχειρία στις καθορισμένες ζώνες αποκλιμάκωσης της έντασης, στη συνέχεια αυτές θα μπορούσαν να μετατραπούν σε περιοχές απαγόρευσης πτήσης (no-fly areas)⁵⁰.

Η Άγκυρα και η Τεχεράνη υποστήριξαν την πρόταση της Μόσχας για εκεχειρία, κίνηση που καιροτήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Την συμφωνία υπέγραψαν οι δυνάμεις που ηγούνται της μεσολαβητικής προσπάθειας και όχι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι δρώντες, δηλαδή το καθεστώς αλ-Άσαντ και οι αντικαθεστωτικοί. Οι τελευταίοι απέρριψαν την ρωσική πρόταση, με την αιτιολογία ότι η δημιουργία ζωνών θα θέσει σε κίνδυνο την εδαφική ακεραιότητα της Συρίας. Απέρριψαν, ακόμη, την ανάμειξη της Τεχεράνης ως εγγυήτριας δύναμης σε ένα πιθανό σχέδιο εκεχειρίας.⁵¹ Οι Η.Π.Α. δέχτηκαν με επιφύλαξη το σχέδιο, καταγράφοντας μία σειρά από ενστάσεις, όπως τον ρόλο του Ιράν στο σχέδιο. Οι δηλώσεις Ρώσων αξιωματούχων περί αποκλεισμού των αμερικανικών αεροσκαφών, όπως κι εκείνων της Τουρκίας και των υπόλοιπων μελών της Δυτικής συμμαχίας, από τον συριακό εναέριο χώρο προκάλεσαν προβληματισμό στις Η.Π.Α.. Οι μετέπειτα διευκρινιστικές δηλώσεις των Ρώσων περί δυνατότητας πτήσης των αμερικανικών αεροσκαφών στις ανατολικές επαρχίες της Συρίας, όπου δρα το «Ι.Κ.», δεν φάνηκε να ικανοποιούν την αμερικανική κυβέρνηση.⁵²

⁵⁰ Βλ. *The Gulf Today*, "Syria safe zones deal inked in Astana", 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://gulftoday.ae/portal/42f0a5be-7f0d-4e99-a563-01700f1e6fe1.aspx>, την 9^η Μαΐου 2017].

⁵¹ Βλ. *The Guardian*, "Syrian Rebels walk out of Press Conference as 'safe zone' deal is signed", 4 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/world/2017/may/04/syrian-opposition-rejects-deal-to-create-safe-zones>, την 9^η Μαΐου 2017].

⁵² Βλ. *The New York Times*, "Russia says deal bars American Jets from much of Syria's Skies. US says No", 5 Μαΐου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.nytimes.com/2017/05/05/world/middleeast/syria-deescalation-zones-russia-iran-turkey.html? r=0>, την 9^η Μαΐου 2017].

4.2. Οι Κούρδοι του Βορείου Ιράκ

Στις αρχές Ιουνίου ο Πρόεδρος της Κουρδικής Αυτόνομης Περιοχής του Βορείου Ιράκ, Μασούτ Μπαρζανί, ανακοίνωσε ότι μετά από συνεννόηση με τις πολιτικές δυνάμεις της περιοχής, αποφασίστηκε να διεξαχθεί δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του Κουρδικής Αυτόνομης Περιοχής του Βορείου Ιράκ.⁵³ Το δημοψήφισμα ορίστηκε για την 25^η Σεπτεμβρίου 2017. Η ανακοίνωση για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος του ηγέτη των Κούρδων του Βορείου Ιράκ προκάλεσε τις αντιδράσεις των κρατών της περιοχής, τα οποία έχουν στο εσωτερικό τους κουρδικές μειονότητες.⁵⁴

Το γεγονός της ανακοίνωσης της διεξαγωγής του δημοψηφίσματος υποδηλώνει την πίστη της κουρδικής ηγεσίας του Βορείου Ιράκ για το ότι έφτασε το πλήρωμα του χρόνου για τη διεκδίκηση της αυτοδιάθεσής του. Η πιθανή ανεξαρτητοποίηση της Κουρδικής Αυτόνομης Περιοχής από την κεντρική διοίκηση του Ιράκ, σημαίνει ότι θα υπάρξουν μια σειρά από επιπτώσεις στο περιφερειακό υποσύστημα της Μέσης Ανατολής.

- Αλλαγή συνόρων του Ιράκ.
- Πιθανή διεκδίκηση εδαφών από γειτονικά κράτη, προκειμένου να επιτευχθεί η εθνική ολοκλήρωση των Κούρδων.
- Ένταση και ένοπλη σύγκρουση μεταξύ κουρδικών δυνάμεων και υφιστάμενων κυρίαρχων δρώντων που θα προασπιστούν την εδαφική ακεραιότητά τους.

⁵³ Βλ. *Kurdistan Region Presidency*, “President Barzani Meets with Kurdistan Region’s Political Parties to set the Date for the Referendum”, 7 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.presidency.krd/english/articledisplay.aspx?id=E8ZKw7evZVQ%3D&t=1&cn=ZmxleGlibGVfcmVjc18y&iid=5fdbd4ddaec346edacf92375b585a3ca&uid=4537379663&nid=244+272699400>, την 9^η Ιουνίου 2017].

⁵⁴ Βλ. *Reuters*, “Turkey says Iraqi Kurdish Independence vote a ‘terrible mistake’”, 9 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-turkey-idUSKBN1900WP>, την 9^η Ιουνίου 2017]. Βλ. επίσης *RFE/RL*, “Iran criticizes independence vote in Iraq’s Kurdistan Region”, 10 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.rferl.org/a/iran-criticizes-iraq-kurdish-independence-vote/28539802.html>, την 11^η Ιουνίου 2017].

- Πιθανή σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ τοπικών κουρδικών ηγεσιών για την διεκδίκηση ηγετικού ρόλου σε εθνικό επίπεδο.
- Πιθανή διεκδίκηση ανεξαρτησίας άλλων οντοτήτων στην περιοχή, όπως οι Σίιτες του Ιράκ.
- Ανταγωνισμός για απόκτηση επιρροής στην περιοχή από δυνάμεις τόσο εντός όσο και εκτός περιφερειακού υποσυστήματος.

Η περίοδος έως την διεξαγωγή του δημοψηφίσματος θα είναι γεμάτη ένταση και αναμένεται να δεχθεί η Αρμπιλ πολλές πιέσεις για να αναβάλει ή και να ακυρώσει το εγχείρημά της.

4.3. Η κρίση του Κατάρ

Στις αρχές Ιουνίου το Κατάρ αντιμετώπισε μια πρωτοφανή διπλωματική πρόκληση:⁵⁵ πέντε αραβικά κράτη (Σαουδική Αραβία, Μπαχρέϊν, Η.Α.Ε., Αίγυπτος, Υεμένη) διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με αυτό με την αιτιολογία ότι η Ντόχα είχε κάνει στροφή προς τον ισλαμικό εξτρεμισμό και την τρομοκρατία (σουνιτική και σιιτική). Σύντομα ακολούθησαν κι άλλες κυρώσεις, όπως διακοπή οικονομικών σχέσεων, κλείσιμο συνόρων, διακοπή αεροπορικών πτήσεων, κ.ο.κ..⁵⁶ Η ένταση μεταξύ της Ντόχα και του Ριάντ, Αμπού Ντάμπι και Καϊρού⁵⁷ σύντομα κλιμακώθηκε.

Η Ντόχα αντέδρασε δηλώνοντας ότι το κρατικό πρακτορείο ειδήσεων που μετέδωσε δηλώσεις του Εμίρη, με τις οποίες επαινούσαν το Ιράν, είχε πέσει θύμα κυβερνοπειρατείας και ότι ήταν αναλυθείς. Τόνισε ακόμη ότι οι κυρώσεις που

⁵⁵ Βλ. *Al Jazeera*, "Qatar 'not prepared to change its foreign policy'", 9 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/qatar-fm-ready-surrender-170608142453812.html>, την 9^η Ιουνίου 2017].

⁵⁶ Βλ. *The New York Times*, "5 Arab Nations move to isolate Qatar, Putting the U.S. in a Bind", 5 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.nytimes.com/2017/06/05/world/middleeast/qatar-saudi-arabia-egypt-bahrain-united-arab-emirates.html? r=0>, την 9^η Ιουνίου 2017].

⁵⁷ Βλ. *Al-Ahram*, "Cairo has evidence of Doha undermining Egyptian security in Libya, Sudan, Gaza: Sources", 10 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/270611/Egypt/Politics-/Cairo-has-evidence-of-Doha-undermining-Egyptian-se.aspx>, την 14^η Ιουνίου 2017].

δέχεται υπονομεύουν την εθνική ασφάλειά της. Υπενθύμισε ακόμη ότι έχει συνεισφέρει στον πόλεμο κατά του θρησκευτικού εξτρεμισμού στο πλευρό των Η.Π.Α. με τις οποίες έχει συμμαχικές σχέσεις: φιλοξενεί την μεγαλύτερη αμερικανική αεροπορική βάση (αλ-Ουντάϊεντ) της Μέσης Ανατολής.

Στα τέλη Ιουνίου η Σαουδική Αραβία, τα Η.Α.Ε., το Μπαχρέϊν και η Αίγυπτος έθεσαν 13 όρους στο Κατάρ δίνοντάς το προθεσμία 10 μερών, έως τις αρχές Ιουλίου, για να τους υλοποιήσει. Οι όροι αυτοί περιελάμβαναν το κλείσιμο του ειδησεογραφικού σταθμού Αλ-Τζαζίρα και άλλων παρόμοιων σταθμών, το κλείσιμο του τουρκικού στρατοπέδου και την αποχώρηση των τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων, τον περιορισμό των σχέσεων με το Ιράν και τη διεξαγωγή των εμπορικών σχέσεων με αυτό μόνο στο βαθμό που το επιτρέπουν οι αμερικανικές και διεθνείς κυρώσεις, διακοπή σχέσεων με εξτρεμιστικές οργανώσεις, δεκαετή διεθνή έλεγχο, συμμαχία με τις υπόλοιπες αραβικές χώρες του Περσικού κόλπου, κ.ά..⁵⁸

Αρκετά κράτη κάλεσαν για ειρηνική διευθέτηση της διαφοράς. Μία μερίδα αποτελούμενη ως επί το πλείστον από μικρά κράτη του διεθνούς συστήματος συντάχθηκε ωστόσο με τα πλούσια αραβικά κράτη του Περσικού Κόλπου. Ορισμένα αραβικά ή/και μουσουλμανικά κράτη, όπως το Κουβέιτ, ανέλαβαν μεσολαβητικό ρόλο προκειμένου να επέλθει αποκλιμάκωση.

Ορισμένοι αποδίδουν τα αίτια της κρίσης στην προσέγγιση που έλαβε χώρα μεταξύ των Η.Π.Α. και της Σ. Αραβίας ως αποτέλεσμα των εργασιών και των συμφωνιών της Συνόδου Κορυφής του Ριάντ, στην οποία συμμετείχε και ο νέος Πρόεδρος των Η.Π.Α., υπογράφοντας συμβόλαια πώλησης οπλικών συστημάτων στους Σαουδάραβες αρκετών δισεκατομμυρίων δολαρίων.

⁵⁸ Βλ. *The Guardian*, "Qatar given 10 days to meet 13 sweeping demands by Saudi Arabia", 23 Ιουνίου 2017. [Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/23/close-al-jazeera-saudi-arabia-issues-qatar-with-13-demands-to-end-blockade>, την 28^η Ιουνίου 2017].

Η κρίση βέβαια ήταν αναπάντεχη. Κατά το παρελθόν είχαν υπάρξει τριβές μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ. Ωστόσο, η διάσπαση που παρατηρήθηκε στις τάξεις των σουνιτικών αραβικών μοναρχιών κατέπληξε διεθνώς. Η απομόνωση και ο αποκλεισμός του Κατάρ από τις περιφερειακές και διεθνείς πολιτικές εξελίξεις με το πρόσχημα της (οικονομικής) στήριξης που προσέφερε σε εξτρεμιστικές δυνάμεις φαίνεται να ανταποκρίνεται μόνο σε μέρος της πραγματικότητας. Από το 2014 ήταν κοινό μυστικό ότι το Κατάρ στήριζε το αυτοαποκαλούμενο «Ισλαμικό Κράτος». Ωστόσο, το Κατάρ δεν ήταν ούτε ο μόνος ούτε ο πιο ισχυρός δρών που είχε κατηγορηθεί για ενίσχυση των τζικαντιστών.⁵⁹ Ακόμη και ο Αμερικανός Αντιπρόεδρος Joe Biden σε δημόσια παρέμβασή του, τον Οκτώβριο του 2014, είχε κατηγορήσει, μαζί με άλλες πρωτεύουσες, την Ντόχα ότι στηρίζουν το Ι.Κ.. Αυτές ήταν το Ριάντ, το Άμπου Ντάμπι και η Άγκυρα. Οι δύο πρώτες εμφανίζονται μεταξύ των πρωτευουσών εκείνων που κατηγορούν τη Ντόχα... Ίσως να μην είναι τυχαίο και το γεγονός ότι η Ντόχα διαθέτει μη ευκαταφρόνητη οικονομική ισχύ σε σχέση με τις άλλες πρωτεύουσες του Περσικού Κόλπου, δίχως ωστόσο να κατέχει τους υπόλοιπους συντελεστές ισχύος.

Επιπλέον, όλα δείχνουν ότι μετά την παραγγελία οπλικών συστημάτων των περίπου \$ 400 δις από τις Η.Π.Α., οι ηγεμονικές διαθέσεις της Σαουδικής Αραβίας στην περιοχή έχουν αυξηθεί. Η τάση αυτή του Ριάντ ίσως να σχετίζεται και με την μεγαλύτερη άνεση της Τεχεράνης για διείσδυση στην Μέση Ανατολή μετά την άρση των διεθνών κυρώσεων, καθώς και με τις αναπτυσσόμενες περιφερειακές δυναμικές. Δεν ήταν λίγα τα κράτη εκείνα που είχαν σοβαρές ανησυχίες για την επάνοδο της Τεχεράνης στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα άνευ σοβαρών περιορισμών ή επιπτώσεων.

⁵⁹ Βλ. RT, "Biden blames US allies in the Middle East for rise of ISIS", 3 Οκτωβρίου 2014. [Ανακτήθηκε από: <https://www.rt.com/news/192880-biden-isis-us-allies/>, την 28^η Ιουνίου 2017].

5. ΒΑΛΚΑΝΙΑ

5.1. ΠΓΔΜ

5.1.1. Εσωτερική πολιτική

5.1.1.1. Η Πλατφόρμα των Τιράνων

Στις 7 Ιανουαρίου 2017, τα τρία από τα τέσσερα αλβανικά κοινοβουλευτικά κόμματα της ΠΓΔΜ [η *Δημοκρατική Ένωση για την Ενσωμάτωση* (DUI)], το κόμμα BESA και το *Δημοκρατικό Κόμμα των Αλβανών – Κίνημα για Μεταρρυθμίσεις*) κατέληξαν, μετά από συζητήσεις, στον καθορισμό μιας πλατφόρμας θέσεων, ως βασικών προϋποθέσεων για τη συμμετοχή τους σε μια κυβέρνηση συνασπισμού. Η πλατφόρμα, η οποία έγινε γνωστή ως και ως «Αλβανική Πλατφόρμα» ή «Πλατφόρμα των Τιράνων», υπήρξε το αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα τρία αλβανικά πολιτικά κόμματα με τη διαμεσολάβηση του Πρωθυπουργού της Αλβανίας Έντι Ράμα και του Προέδρου του Κοσόβου, Χασίμ Θάτσι, προκαλώντας στην πορεία έντονες αντιδράσεις και σχόλια, τόσο ως προς την «ανάμιξη» των Τιράνων και της Πρίστινας στις εσωτερικές υποθέσεις της ΠΓΔΜ, όσο και ως προς τις επιδιώξεις του αλβανικού παράγοντα στη γείτονα χώρα (αλλά και ευρύτερα στα Δυτικά Βαλκάνια).

Οι βασικές θέσεις της Πλατφόρμας είναι:

1. Επίτευξη πλήρους ισότητας «σύμφωνα με τη Συμφωνία της Ακρίδας και το Σύνταγμα». Ειδικότερα:

- «Ορθή εφαρμογή» της αρχής της πολυεθνικότητας (multiethnicity) στο Σύνταγμα, σύμφωνα με το οποίο οι Αλβανοί θεωρούνται ως συστατικό έθνος.
- Επίτευξη «πλήρους γλωσσικής ισότητας», με χρήση της αλβανικής γλώσσας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Το Σύνταγμα θα πρέπει να ορίζει ότι «η Έμακεδονική» γλώσσα και το κυριλλικό της αλφάβητο και η Αλβανική γλώσσα και το αλφάβητο της είναι οι επίσημες γλώσσες της χώρας».

- «Περιεκτική συζήτηση για τη σημαία, τον ύμνο και τον κρατικό θυρεό της Δημοκρατίας», ώστε τα κρατικά σύμβολα να εκφράζουν την πολυεθνικότητα και εθνική ισότητα στη χώρα.
 - Υιοθέτηση από το Κοινοβούλιο ψηφίσματος που να καταδικάζει τη «γενοκτονία των Αλβανών την περίοδο 1912-1956».
2. Επίτευξη οικονομικής ισότητας, ιδιαίτερα μέσω «μιας ισορροπημένης περιφερειακής ανάπτυξης». Ειδικότερα:
- Συγκρότηση ενός Υπουργείου για το Πολιτικό Σύστημα και τις Διεθντικές Σχέσεις.
 - Εφαρμογή της αρχής της «ίσης αντιπροσώπευσης στον στρατό, στις υπηρεσίες ασφάλειας και πληροφοριών και στη δικαιοσύνη».
3. Ενδυνάμωση του κράτους δικαίου ως προϋπόθεσης για την ένταξη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Ειδικότερα:
- Εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με συστάσεις που έχουν γίνει (όπως της Επιτροπής Ειδικών Priebe και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).
 - Υποστήριξη του έργου του Ειδικού Γραφείου του Εισαγγελέα, «χωρίς εθνικές και πολιτικές προκαταλήψεις».
4. Δημιουργία πνεύματος εμπιστοσύνης στις διεθντικές σχέσεις «ως απαραίτητου στοιχείου πολιτικής σταθερότητας» και πιο συγκεκριμένα υιοθέτηση θετικών μέτρων ώστε «να εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση των αλβανικών πολιτιστικών θεσμών σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο».
5. Επίλυση της διαφωνίας ως προς το όνομα της χώρας «σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές αξίες και τις αρχές του διεθνούς δικαίου». Συγκεκριμένα θα πρέπει:
- Να υιοθετηθεί μία «κοινή (και) δεσμευτική απόφαση στο Κοινοβούλιο ότι η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να εμπλακεί ενεργητικά στην επίλυση της διαφωνίας για το όνομα».
 - Να συμπεριληφθούν Αλβανοί στην ομάδα εργασίας για τις άμεσες διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα.
6. Καλές σχέσεις με τους γείτονες. Ειδικότερα:

- Συμπερίληψη των Αλβανών στην ομάδα εργασίας για τις άμεσες διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία.
- Συνεργασία με την Αλβανία και το Κοσσυφοπέδιο για «μια ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων».

7. Ταχεία ενσωμάτωση στο NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση.⁶⁰

5.1.1.2. Πόλωση στις διαπραγματεύσεις για σχηματισμό νέας κυβέρνησης

Στις κοινοβουλευτικές εκλογές της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2016 στην ΠΓΔΜ, τα δύο μεγαλύτερα κόμματα απέτυχαν να συγκεντρώσουν την απαραίτητη πλειοψηφία των 61 εδρών που θα τους επέτρεπε τον σχηματισμό κυβέρνησης. Η *Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση – Δημοκρατικό Κόμμα για τη Μακεδονική Εθνική Ενότητα* (γνωστή ευρύτερα ως VMRO) κέρδισε 51 έδρες και η *Σοσιαλδημοκρατική Ένωση της Μακεδονίας* 49 έδρες, καθιστώντας απαραίτητη την συμμετοχή των αλβανικών κομμάτων, που συνολικά κατέλαβαν 20 έδρες (αποτελεί «παράδοση» στην ΠΓΔΜ η συμμετοχή των αλβανικών κομμάτων στον σχηματισμό της κυβέρνησης).

Από την πλευρά του το σημαντικότερο αλβανικό κόμμα, το DUI, το οποίο έλαβε 10 έδρες, ξεκαθάρισε ότι «απαράβατος όρος για τη συμμετοχή του σε κυβέρνηση συνασπισμού είναι η αποδοχή της λεγόμενης «Πλατφόρμας των αλβανικών κομμάτων της ‘Μακεδονίας’». Η αποτυχία των συνομιλιών ανάμεσα στο VMRO και το DUI – οι συνομιλίες ανάμεσα στα δύο κόμματα ολοκληρώθηκαν ανεπιτυχώς στις 30 Ιανουαρίου⁶¹ - όξινε την, έτσι και αλλιώς φορτισμένη πολιτική κατάσταση στη χώρα. Πρωτοεμφανιζόμενη ομάδα, αυτοπροσδιοριζόμενη ως «πατριωτική», με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Σκληρός Πυρήνας» (“Hardcore”), κάλεσε τους Σλάβους της ΠΓΔΜ σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην πρωτεύουσα Σκόπια, στις 26 Φεβρουαρίου, με κεντρικό σύνθημα «Όχι στις Απειλές και τους

⁶⁰ “DUI, BESA, Alliance of Albanians Announce Platform with Conditions for Coalition”, *Independent.mk*, <http://www.independent.mk/articles/40250/DUI,+BESA,+Alliance+of+Albanians+Announce+Platform+with+Conditions+for+Coalition> (last accessed 5/3/2017)

⁶¹ Βλ. Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia's Gruevski Fails to Form New Govt”, *Balkan Insight*, 30 January 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-s-gruevski-fails-to-form-new-govt--01-30-2017> (last accessed 10/2/2017)

Εκβιασμούς!!!».⁶² Η εμφάνιση της συγκεκριμένης ομάδας ενίσχυσε τον σκεπτικισμό και την ανησυχία αρκετών αναλυτών ότι το πρώην κυβερνών κόμμα, το VMRO, επιχειρούσε να «εκφοβίσει» το DUI στο να συμφωνήσει εκ νέου στο σχηματισμό κυβέρνησης μαζί του.⁶³

Ήδη στις αρχές Φεβρουαρίου είχε προηγηθεί αφίσα του VMRO – αναφερόμενη σε εκπομπή της κρατικής τηλεόρασης σχετικά με στέλεχος του ιστορικού VMRO την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τον Άντον Λάζοφ Κιοσέτο (Andon Lazov Kjoseto) – με το χαρακτηριστικό σύνθημα «Κάποιες φορές με Ευγένεια, κάποιες φορές με Μαχαίρι», προκαλώντας έντονες αντιδράσεις και τις εύλογες κατηγορίες ότι το πρώην κυβερνών κόμμα παροτρύνει τους υποστηρικτές του στην άσκηση βίας.⁶⁴ Ενώ στις 24 Φεβρουαρίου ο Νικόλα Γκρούεφσκι «προειδοποίησε» ότι θα υπάρξουν «εντάσεις» σε περίπτωση που το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σχηματίσει κυβέρνηση με το DUI: «Θα κάνουμε ότι μπορούμε για να διατηρήσουμε την ειρήνη και τη σταθερότητα, αλλά δεν γνωρίζουμε πως θα εξελιχθούν τα πράγματα. Θα υπάρξει ένταση, καθώς οι άνθρωποι είναι αναστατωμένοι»,⁶⁵ δήλωσε χαρακτηριστικά ο ηγέτης του VMRO, ο οποίος κατηγόρησε τον Ζόραν Ζάεφ ότι «αγνοεί το εθνικό συμφέρον», «κάνοντας πάρα πολλές παραχωρήσεις στους Αλβανούς».⁶⁶

Στις 27 και 28 Φεβρουαρίου μια ακόμη πρωτοεμφανιζόμενη οργάνωση πολιτών, η *Civic Initiative for a United 'Macedonia'*, με στενούς δεσμούς με το VMRO, οργάνωσε συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας εναντίον του ενδεχόμενου σχηματισμού κυβέρνησης συνασπισμού από τους Σοσιαλδημοκράτες και το DUI, κατηγορώντας τους Σοσιαλδημοκράτες ότι «διακινδυνεύουν τα εθνικά συμφέροντα»

⁶² Sinisa Jakov Marusic, “Threats Target Macedonia Opposition Talks to Form Govt”, *Balkan Insight*, 17 February 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/threats-mount-over-opposition-led-government-in-macedonia-02-16-2017#sthash.HA0G1Rjs.dpuf> (last accessed 17/2/2017)

⁶³ *ibid*

⁶⁴ Βλ. Sinisa Jakov Marusic, ‘Assassin’ Poster Causes Political Stir in Macedonia”, *Balkan Insight*, 14 February 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/documentary-poster-causes-political-stir-in-macedonia-02-13-2017#sthash.LvwDIWL6.dpuf> (last accessed 17/2/2017)

⁶⁵ Sinisa Jakov Marusic, VMRO-DPMNE Predicts 'Tension' if Opposition Runs Macedonia”, *BIRN*, 24 February 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/fear-of-tensions-over-new-govt-grips-macedonia-02-24-2017#sthash.5nANaxTa.dpuf> (last accessed 28/2/2017)

⁶⁶ *Ibid*

των Σλάβων της ΠΓΔΜ.⁶⁷ Η διαδήλωση της 28ης Φεβρουαρίου σημαδεύτηκε και από επίθεση διαδηλωτών εναντίον 2 δημοσιογράφων που κάλυπταν τη συγκέντρωση.⁶⁸ Την 1^η Μαρτίου το VMRO κάλεσε το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα να μην αποδεχτεί «τον μετασχηματισμό» της ΠΓΔΜ «από πολυεθνικής σε χώρα δύο εθνοτήτων».⁶⁹

5.1.1.3. Ο Πρόεδρος αρνείται εντολή σχηματισμού κυβέρνησης

Την 1^η Μαρτίου, ο Πρόεδρος της ΠΓΔΜ, Γκιόργκι Ιβανόφ προχώρησε σε διάγγελμα στο οποίο διακήρυξε ότι «ούτε η συνείδηση του, ούτε το Σύνταγμα του επιτρέπουν να δώσει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε κόμμα ή πρόσωπο που (θέλει) να παραβιάσει την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Δημοκρατίας της 'Μακεδονίας'. Σύμφωνα με το Άρθρο 84 του Συντάγματος... δεν πρόκειται να δώσω εντολή σχηματισμού κυβέρνησης» σε όποιον συζητάει στη βάση πλατφόρμας ενός ξένου κράτους η οποία παραβιάζει την ενότητα, κυριαρχία και ανεξαρτησία του κράτους».⁷⁰

Η απόφαση του Προέδρου της ΠΓΔΜ προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις. Την επομένη, 2 Μαρτίου, ο ηγέτης του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, Ζάεφ, κάλεσε τον Ιβανόφ, «να σεβαστεί τους νόμους και το Σύνταγμα» και να του δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης: «Από τη 'Μακεδονία' αναμένεται να γίνουν σεβαστές οι δημοκρατικές διαδικασίες οι οποίες εξέφρασαν καθαρά τη θέληση των πολιτών... Οι 67 βουλευτικές έδρες αποτελούν μια επαρκή δημοκρατική βάση για την παροχή εντολής σχηματισμού κυβέρνησης».⁷¹

Από την πλευρά του, το VMRO δήλωσε, μετά από συνάντηση με την Φεντερίκα Μογκερίνι, την Υπατη Εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα

⁶⁷ Sinisa Jakov Marusic, "Tension Rise as Macedonia Protests Continue", *BIRN*, 28 February 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/en/news-02-28-2017> (last accessed 1/3/2017).

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ "ВМРО-ДПМНЕ: СДСМ ДА СЕ ОТКАЖЕ ОД РЕДЕФИНИРАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА", *Утрински весник*, 1 March 2017, <http://www.utrinski.mk/?ItemID=4E24FC640B7076419BB1CEEE029A1CC0> (last accessed 1/3/2017)

⁷⁰ Dnevnik, 2 March 2017

⁷¹ "ЗАЕВ: ОД МАКЕДОНИЈА СЕ ОЧЕКУВА ДА СЕ ПОЧИТУВААТ ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРОЦЕСИ", *Утрински весник*, 2 March 2017, <http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=A43D156F859B4A4E83152375C85A5B10> (last accessed 2/3/2017)

Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, ότι «έχει εκφράσει τη δυσαρέσκεια του με την πλατφόρμα του Πρωθυπουργού της Αλβανίας, Ράμα... η χοντροειδής ανάμιξη (του οποίου) στις εσωτερικές υποθέσεις μιας γειτονικής χώρας, κατά παράβαση της αρχής της καλής γειτονίας, έχουν προκαλέσει αρνητικές συνέπειες. Με βασική συνέπεια την παραβίαση της αρχής σχηματισμού κυβέρνησης στην βάση του «ο νικητής (των εκλογών) με τον νικητή (των εκλογών)». ⁷² Το VMRO ζήτησε την οργάνωση (γρήγορα) νέων εκλογών για διέξοδο από την κρίση. ⁷³

5.1.1.4. Στήριξη Ρωσίας στο VMRO

Σε ανακοίνωση του στις 3 Μαρτίου για τις πολιτικές εξελίξεις στη ΠΓΔΜ, το ρωσικό ΥΠΕΞ καταδίκασε την «ανάμιξη της Δύσης»: «Στις εκλογές της 11^{ης} Δεκεμβρίου το κυβερνητικό κόμμα κατέλαβε την πλειοψηφία των ψήφων, ενώ η αντιπολίτευση παρά τις μεθοδεύσεις και την ανοιχτή υποστήριξη από την ΕΕ και τις ΗΠΑ, βίωσε την ήττα. Ο Επίτροπος της ΕΕ Γιοχάνες Χαν, η Υπατη Εκπρόσωπος ... Φεντερίκα Μογκερίνι, ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ Γενς Στόλτενμπεργκ και άλλοι εκπρόσωποι της λεγόμενης ‘φωτισμένης Ευρώπης’ συνεχίζουν ξεδιάντροπα να ακούν... πίεση στον Πρόεδρο Γκιόργκε Ιβανόφ, επιμένοντας να δώσει την εντολή στην αντιπολίτευση, η οποία έχει αποδεχτεί την τελεσιγραφικού χαρακτήρα ‘Αλβανική πλατφόρμα’... Παρόμοια συμπεριφορά... έχει επιδείξει και ο Πρόεδρος του αυτοχαρακτηριζόμενου κράτους του Κοσόβου, Χασίμ Θάτσι, ο οποίος απερίσκεπτα καλεί τους ‘Μακεδόνες’ Αλβανούς «να πάρουν τα πράγματα στα χέρια τους», (κάτι) που οδηγεί στη συγκρότηση της ‘Μεγάλης Αλβανίας’ η οποία έχει αξιώσεις σε αρκετές βαλκανικές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της ‘Μακεδονίας’. Πρόκειται για άλλο ένα παράδειγμα πως (το Κόσοβο) αποτελεί μία από τις βασικές πηγές αστάθειας και ένας κύριος

⁷² “VMRO-ДПМНЕ: БРЗИ ИЗБОРИ ЗА ИЗЛЕЗ ОД ПОЛИТИЧКАТА КРИЗА”, *Утрински весник*, 2 March 2017, <http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=66B026580A21344481E7BF2704BA3662> (last accessed 3/3/2017)

⁷³ Ibid

φορέας ενδεχόμενων συγκρούσεων στα Βαλκάνια. Οι ‘Μακεδόνες’ πρέπει από μόνοι τους, χωρίς εξωτερική ανάμιξη να επιλύσουν την κρίση τους».⁷⁴

5.1.1.5. Επιστολή Ιβανόφ για την κρίση στην ΠΓΔΜ

Στις 7 Μαρτίου, ο Πρόεδρος της ΠΓΔΜ απέστειλε επιστολή σε σειρά από διεθνείς αξιωματούχους - όπως στον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Ντόναλντ Τούσκ, τον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ, καθώς και τους Προέδρους των ΗΠΑ και της Τουρκίας, τους οποίους και αποκαλεί «στρατηγικούς εταίρους» της ΠΓΔΜ.. Τους κάλεσε να καταδικάσουν και να απορρίψουν τη λεγόμενη «αλβανική πλατφόρμα», διακηρύσσοντας χαρακτηριστικά ότι: «Η Πλατφόρμα των Τιράνων έχει γίνει προϋπόθεση για τον σχηματισμό της κυβέρνησης στη Δημοκρατία της ‘Μακεδονίας’». Η Πλατφόρμα αποτελεί ένα μετεκλογικό έγγραφο το οποίο συντάχθηκε σε άλλο κράτος, στο γραφείο ενός ξένου αξιωματούχου και με τη μεσολάβηση του πρωθυπουργού του άλλου κράτους. Με αυτή την πλατφόρμα απειλείται η κυριαρχία και ανεξαρτησία του κράτους... Η εφαρμογή της πλατφόρμας σημαίνει αλλαγές στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της ‘Μακεδονίας’ με τις οποίες απειλείται ο ενιαίος χαρακτήρας του κράτους. Η Πλατφόρμα παραβιάζει τη Συμφωνία-Πλαίσιο της Αχρίδας, η οποία ρυθμίζει τις σχέσεις των εθνοτικών κοινοτήτων με το κράτος της Δημοκρατίας της ‘Μακεδονίας’ και τις διεθνотικές σχέσεις σε αυτό. Σε παραβίαση της Συμφωνίας-Πλαίσιο της Αχρίδας, η Πλατφόρμα κάνει διακρίσεις σε βάρος άλλων εθνοτικών κοινοτήτων, καθώς δίνει προτεραιότητα σε μια κοινότητα. Αυτή η πλατφόρμα από τα Τίρανα, επιπλέον, αποσταθεροποιεί την εσωτερική πολιτική κατάσταση και διευρύνει τις διεθνотικές εντάσεις στη Δημοκρατία της ‘Μακεδονίας’».⁷⁵

⁷⁴ “РУСКО МНР: ЗАПАДНОТО МΕШАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА ДОБИВА ЕΚΣΤΡΕΜΝΑ ΦΟΡΜΑ”,

Утрински весник, 3 March 2017,

<http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=D096905B0F16E84D868905D51447B6EA> (last accessed 5/3/2017)

⁷⁵ ИВАНОВ УПАТИ ПИСМО ДО МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА: ОСУДА И ОΤΦΡΛАЊЕ НА „ТИΡΑΝСКАΤΑ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ“, *Утрински весник*, 7 March 2017,

<http://www.utrinski.mk/?ItemID=6161E17AD989C34F9B2AB7559445547E> (last accessed 7/3/2017)

5.1.1.6. Κρίση - είσοδος διαδηλωτών στο Κοινοβούλιο

Την εκλογή του νέου Προέδρου του Κοινοβουλίου της ΠΓΔΜ Ταλάτ Τζαφέρι, την Πέμπτη 27 Απριλίου, ακολούθησε η είσοδος δεκάδων διαδηλωτών στην αίθουσα του Κοινοβουλίου και η άσκηση σωματικής βίας σε βάρος βουλευτών, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό του ηγέτη των Σοσιαλδημοκρατών Ζόραν Ζάεφ και του ηγέτη του μειονοτικού αλβανικού κόμματος *Δημοκρατικό Κόμμα των Αλβανών – Κίνημα για Μεταρρυθμίσεις*, Ζιαντίν Σελά.⁷⁶ Οι διαδηλωτές ήταν υποστηρικτές του κινήματος *Για μια Ενιαία 'Μακεδονία'*, οι οποίοι για δύο μήνες σχεδόν οργάνωναν σε καθημερινή βάση, συγκεντρώσεις και πορείες διαμαρτυρίες κατά του σχηματισμού μιας νέας κυβέρνησης στη βάση της «Πλατφόρμας των αλβανικών κομμάτων», ζητώντας τη διοργάνωση νέων εκλογών.

Η ΕΕ και οι ΗΠΑ καταδίκασαν τα έκτροπα, ενώ η Σοσιαλδημοκρατική Ένωση με ανακοίνωση της κατηγόρησε τον Γρούεφσκι, τον Πρόεδρο Ιβανόφ, όπως και τον πρώην Πρόεδρο του Κοινοβουλίου Τράικο Βελιάνοσκι, ως ηθικά υπεύθυνους για την βία που ασκήθηκε.⁷⁷ Στις 28 Απριλίου, ο Υπουργός Εσωτερικών της μεταβατικής κυβέρνησης Αγκίμ Νουχίου υπέβαλε την παραίτηση του, αναγνωρίζοντας ότι «δεν είχε καταφέρει να εξαλείψει τις πολιτικές επιρροές στην αστυνομία».⁷⁸ Ο Νουχίου δήλωσε χαρακτηριστικά ότι η αστυνομία παρέμεινε παθητικός παρατηρητής, με σκοπό να επιτρέψει την είσοδο του όχλου στο Κοινοβούλιο, κατηγορώντας συγκεκριμένο υψηλόβαθμο στέλεχος της αστυνομίας με γνωστές διασυνδέσεις με το VMRO.⁷⁹

5.1.1.7. Νέα κυβέρνηση συνασπισμού υπό τον Ζάεφ

⁷⁶ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia Shaken by Violence in Parliament”, *BIRN*, 28 April 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-calms-down-after-parliament-violence-04-27-2017> (last accessed 28/4/2017)

⁷⁷ “СДСМ: ЌЕ ИМА ОДГОВОРНОСТ ЗА КРВАВОТО НАСИЛСТВО ВО ПАРЛАМЕНТОТ”, *Утрински весник*, 28 April 2017 <http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=AA7C2E8510E37A438C87F632E58C940C> (last accessed 28/4/2017)

⁷⁸ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia Braces for More Protests After Parliament Riot”, *BIRN*, 28 April 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-expects-more-protests-after-thursday-s-violence-04-28-2017> (last accessed 29/4/2017)

⁷⁹ *Ibid*

Στις 29 Μαΐου, ο ηγέτης της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης Ζόραν Ζάεφ παρουσίασε στο Κοινοβούλιο τη νέα κυβέρνηση συνασπισμού της ΠΓΔΜ. Υπενθυμίζεται ότι στις 17 Μαΐου, ο Πρόεδρος Ιβανόφ έδωσε τελικά στον ηγέτη των Σοσιαλδημοκρατών Ζάεφ την εντολή σχηματισμού της νέας κυβέρνησης της ΠΓΔΜ, τελειώνοντας έτσι την παρατεταμένη περίοδο πολιτικής παράλυσης στην οποία είχε περιέλθει η ΠΓΔΜ μετά τις εκλογές του Δεκεμβρίου 2016.⁸⁰ Η νέα κυβέρνηση περιλαμβάνει στελέχη τριών κομμάτων - της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης, της Δημοκρατικής Ένωσης για την Ενσωμάτωση και του Δημοκρατικού Κόμματος των Αλβανών – Κίνημα για Μεταρρυθμίσεις – έχοντας και την κοινοβουλευτική στήριξη του κόμματος Besa, το οποίο αποφάσισε να μην συμμετέχει στη νέα κυβέρνηση. Υπουργός Εξωτερικών στη νέα κυβέρνηση ανέλαβε ο έμπειρος διπλωμάτης Νικόλα Ντιμιτρόφ, και το Υπουργείο Άμυνας η αντιπρόεδρος της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης, η Ραντιμίλα Σεκερίνσκα.⁸¹

5.1.1.8. Δηλώσεις Αλβανού πολιτικού για το μέλλον της ΠΓΔΜ

Ο ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος των Αλβανών – Κίνημα για Μεταρρυθμίσεις, Ζιαντίν Σελά, με δηλώσεις του αναφέρθηκε σε ορισμένα από τα δύσκολα ζητήματα τα οποία έχει να αντιμετωπίσει η νέα κυβέρνηση. Ο Σελά δήλωσε χαρακτηριστικά ότι δεν τον ενδιαφέρει ο αριθμός των υπουργείων που κατέχουν οι Αλβανοί στη νέα κυβέρνηση, αλλά «χειροπιαστοί νόμοι» για τη βελτίωση της ζωής των Αλβανών, ξεκινώντας με «τον Νόμο για τη Χρήση των Γλωσσών και τη διαλεύκανση των πολιτικών δικών στη χώρα, καθώς και με την αποζημίωση όσων έχουν υποφέρει από αυτές». Ο Σελά γνωστός για τις θέσεις του υπέρ της ομοσπονδοποίησης της ΠΓΔΜ, δήλωσε χαρακτηριστικά «Δεν έχω αμφισβητήσει ποτέ τον ενιαίο χαρακτήρα της Μακεδονίας, αλλά ξεκίνησα μία συζήτηση για μία άλλη επιλογή (ώστε) να γίνει αυτό το κράτος πιο δίκαιο – και

⁸⁰ “Заев го доби мандатот, за 20 дена треба да состави влада”, *Утрински весник*, 17 May 2017, <http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=9497168A93A5FC48BD16D8D457FCF110> (last accessed 17/5/2017)

⁸¹ Sinisa Jakov Marusic, “Zaev Unveils New Cabinet in Macedonia”, *BIRN*, 29 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-pm-designate-zaev-reveals-new-cabinet-05-29-2017> (last accessed 2/6/2017)

αυτή η επιλογή είναι η ομοσπονδοποίηση. Δεν νομίζω ότι είναι κακό ή ζημιογόνο να συζητήσουμε το οποιοδήποτε θέμα».

Ο Σελά αναφέρθηκε και στο ζήτημα της διαφωνίας για το όνομα με την Ελλάδα, ζητώντας τη συμμετοχή των Αλβανών στις σχετικές διαπραγματεύσεις: «Επιθυμούμε να είμαστε μέρος της λύσης για το όνομα της 'Μακεδονίας'. Ξέρουμε μόνο ποιο δεν θα πρέπει να είναι. Οι Αλβανοί δεν θα δεχτούν το όνομα 'ΣλαβοΜακεδονία'». ⁸²

5.1.2. ΠΓΔ.Μ.: Εξωτερική πολιτική

5.1.2.1. Κατηγορίες για «ανάμιξη» της Σερβίας

Ο νέος Υπουργός Εξωτερικών της ΠΓΔΜ Νικόλα Ντιμιτρόφ δήλωσε - με αφορμή τον θόρυβο που προκάλεσε η παρουσία του Γκόραν Ζιβάλιεβιτς, αξιωματούχου της Κρατικής Ασφάλειας της Σερβίας και μέλους της σερβικής Πρεσβείας στα Σκόπια, στο Κοινοβούλιο της ΠΓΔΜ, την 27^η Απριλίου 2017, όταν όχλος εισήλθε στο Κοινοβούλιο ασκώντας σωματική βία σε βάρος βουλευτών - ότι «θα επιχειρήσει να δώσει ένα τέλος στο όλο θέμα, ωστόσο η εικόνα δεν είναι ιδιαίτερα ευχάριστη... Στο Κοινοβούλιο έγινε και αποτυχημένη προσπάθεια πραξικοπήματος... Δεν είναι δυνατόν ο αντιπρόσωπός σας να συμμετέχει στα επεισόδια στο Κοινοβούλιο και να υποστηρίζετε ότι δεν αναμιγνύεστε στις εσωτερικές υποθέσεις...» ⁸³

5.1.2.2. Όνομα και σχέσεις με την Ελλάδα - ένταξη στο ΝΑΤΟ

Σε συνέντευξη του στη βρετανική εφημερίδα FT, ο Υπουργός Εξωτερικών Νικόλα Ντιμιτρόφ δήλωσε ότι «θα εξετάσει φρέσκιες προτάσεις» ως προς το προσωρινό όνομα της ΠΓΔΜ, σε μια προσπάθεια να ξεμπλοκάρει την αντίθεση της

⁸² Jeta Xharra, "Ziadin Sela Outlines Vision for a New Macedonia", *BIRN*, 26 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/ziadin-sela-outlines-vision-for-a-new-macedonia-05-26-2017> (last accessed 10/6/2017)

⁸³ "Димитров: Србија се меша во внатрешните работи на Македонија", *Фокус*, 2 June 2017, <http://fokus.mk/dimitrov-srbija-se-mesha-vo-vnatreshnite-raboti-na-makedonija/> (last accessed 3/6/2017)

Ελλάδας στην ένταξη της στο NATO. «Θα ρωτήσω την Ελλάδα τι είδους γείτονα θέλουν – θέλουν μια σταθερή, φιλική χώρα η οποία προσφέρει ελπίδα για τη δημοκρατία και τη δικαιοσύνη; Εάν είμαστε ένας καλός γείτονας, τότε ελπίζουμε ότι οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα θα συνειδητοποιήσουν ότι αυτή είναι μια ιστορική ευκαιρία».⁸⁴

Ο Ντιμιτρόφ πρόσθεσε ότι οποιοδήποτε νέο όνομα θα εξαρτιόταν από έγκριση σε δημοψήφισμα και ότι «θα αναζητηθεί διακομματική συναίνεση πριν από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος», υπογραμμίζοντας ότι μία συμφωνία θα μπορούσε «να βάλει στην άκρη» φωνές για την επαναχάραξη του πολιτικού χάρτη στην περιοχή. «Τα Βαλκάνια δεν είναι ένα ιδιαίτερα ευτυχισμένο μέρος, σε πολλά μέρη οι άνθρωποι αισθάνονται ότι υπάρχει μια ευκαιρία να αλλάξουν το καθεστώς των μετα-γιουγκοσλαβικών πολεμικών διευθετήσεων. Δεχόμενο την ‘Μακεδονία’, το NATO θα έχει κατευναστική επίδραση πάνω στην περιοχή».⁸⁵

5.2. Κοσσυφοπέδιο

5.2.1. Μετατροπή Δυνάμεων Ασφαλείας σε τακτικό στρατό

Ο Πρόεδρος του Κοσσυφοπεδίου ανακοίνωσε στις 6 Μαρτίου την πρόθεσή του να αλλάξει τον νόμο για την μετατροπή των *Δυνάμεων Ασφαλείας του Κοσόβου* σε τακτικό στρατό: «Όπως και περιμένουν οι πολίτες του Κοσόβου, στο πλαίσιο του νέου νόμου οι Δυνάμεις Ασφαλείας του Κοσόβου θα έχουν την αποστολή να προστατεύσουν την κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα του Κοσόβου, τους πολίτες του, την περιουσία και τα συμφέροντα της Δημοκρατίας του Κοσόβου, και να συνεισφέρουν στην ειρήνη και τη σταθερότητα της περιοχής».⁸⁶

⁸⁴ Andrew Byrne, Kerin Hope, “Macedonia considers using provisional name to join Nato”, *FT*, 12 June 2017, <https://www.ft.com/content/14cf0f74-4d17-11e7-919a-1e14ce4af89b> (last accessed 15/6/2017)

⁸⁵ *Ibid*

⁸⁶ Taulant Osmani, “Kosovo May Form Army, Bypassing Serb Veto”, *BIRN*, 7 March 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-s-tha%C3%A7i-bypass-serb-boycott-to-form-army-03-06-2017> (last accessed 8/3/2017)

Η απόφαση του Θάτσι προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Ο Πρωθυπουργός της Σερβίας, Αλεξάντερ Βούτσιτς, δήλωσε ότι «η Σερβία θα κάνει ότι είναι δυνατόν» για να παρεμποδίσει τη συγκρότηση ενός τακτικού στρατού στο Κόσοβο,⁸⁷ ενώ σε τηλεφωνική τους συνομιλία με τον Θάτσι και τον Πρωθυπουργό Ίσα Μουστάφα, ο Γενικός Γραμματέας του NATO εξέφρασε «τις σοβαρές ανησυχίες των νατοϊκών συμμάχων» σχετικά με τις πρόσφατες προτάσεις των αρχών του Κοσσυφοπεδίου να μετασχηματίσουν τις Δυνάμεις Ασφαλείας σε τακτικό στρατό, χωρίς προηγούμενες συνταγματικές αλλαγές και (εξασφάλιση) συναίνεσης με όλες τις κοινότητες.⁸⁸

5.2.2. Κατάρρευση της κυβέρνησης Μουστάφα

Η κυβέρνηση Μουστάφα υπέβαλλε την παραίτηση της μετά την αποτυχία της να κερδίσει την ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής στις 10 Μαΐου: 70 ψήφισαν εναντίον της κυβέρνησης, από τους συνολικά 120 βουλευτές του Κοινοβουλίου.⁸⁹ Η ψήφος εμπιστοσύνης είχε ζητηθεί μετά τη έντονη κριτική που είχε δεχθεί ο Πρωθυπουργός για την υπογραφή της συμφωνίας οριοθέτησης των συνόρων με το Μαυροβούνιο, μία συμφωνία η οποία, σύμφωνα με την αντιπολίτευση, ήταν σε βάρος του Κοσσυφοπεδίου. Την απώλεια της ψήφου εμπιστοσύνης ακολούθησε η διάλυση της Βουλής και η προκήρυξη πρόωρων εκλογών από τον Πρόεδρο Θάτσι για τον Ιούνιο.

Ως επικρατέστεροι για τη νίκη εμφανίζονται ο Ραμούζ Χαραντινάι - Πρόεδρος του κόμματος *Συμμαχία για το Μέλλον του Κοσόβου* και επικεφαλής ενός εκλογικού συνασπισμού που περιλαμβάνει εκτός του κόμματος του, το *Δημοκρατικό Κόμμα του Κοσόβου*, με νέο ηγέτη, μετά την εκλογή του Θάτσι ως Προέδρου, τον Κάντρι Βέσελι, και την *Πρωτοβουλία για το Κόσοβο* (NISMA) του Φατμίρ Λιμάι – και ο Αβντούλα Χότι, επικεφαλής ενός εκλογικού συνασπισμού

⁸⁷ Perparim Isufi, NATO “Chief Rebukes Thaci Over Kosovo Army Plan”, *BIRN*, 8 March 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-army-bill-angers-nato-us-serbia-03-08-2017> (last accessed 8/3/2017)

⁸⁸ *Ibid*

⁸⁹ “Kosovo government falls after no-government vote”, *Euronews*, 10 May 2017, <http://www.euronews.com/2017/05/10/kosovo-government-falls-after-no-confidence-vote> (last accessed 12/5/2017)

αποτελούμενου από το κόμμα του, τη Δημοκρατική Λίγκα του Κοσόβου (LDK), τη *Νέα Συμμαχία για το Κόσοβο* (AKR) του Μπεγκτζέτ Πακολί, και την *Εναλλακτική* του Μιμόζα Κουσαρί-Λίλα. Απέναντι στους δύο κύριους εκλογικούς συνασπισμούς κατεβαίνει και το κόμμα *Αυτοδιάθεση* (Vetevendosje) του Άλμπιν Κούρτι.⁹⁰

5.2.3. Επικράτηση του Χαραντινάι

Την πρώτη θέση στις πρόωρες κοινοβουλευτικές εκλογές που οργανώθηκαν στο Κόσοβο στις 11 Ιουνίου κατέλαβε ο εκλογικός συνδυασμός 14 κομμάτων - με επικεφαλής τη *Συμμαχία για το Μέλλον του Κοσόβου* του Ραμούζ Χαραντινάι, το *Δημοκρατικό Κόμμα του Κοσόβου* του Κάντρι Βέσελι, και την *Πρωτοβουλία για το Κόσοβο* (Initiative for Kosovo ή NISMA) του Φατιμίρ Λιμάι - κερδίζοντας το 34,6% των ψήφων και 39 από τις 120 έδρες στο Κοινοβούλιο. Τη δεύτερη θέση κατέλαβε το κόμμα *Αυτοδιάθεση* (Vetevendosje) του Άλμπιν Κούρτι, με 26,7%, διπλασιάζοντας σχεδόν την εκλογική του επίδοση από το 2014, όταν και είχε συγκεντρώσει το 14% των ψήφων. Την τρίτη θέση κατέλαβε ο άλλος μεγάλος εκλογικός συνασπισμός κομμάτων ανάμεσα στη *Δημοκρατική Λίγκα του Κοσόβου*, του Αβντούλα Χότι, τη *Νέα Συμμαχία για το Κόσοβο* (New Kosovo Alliance, AKR) του Μπεγκτζέτ Πακολί, και την *Εναλλακτική* (Alternative) του Μιμόζα Κουσαρί-Λίλα, με 25,8% της ψήφου.⁹¹

5.3. Αλβανία

5.3.1. Διαδηλώσεις της αντιπολίτευσης κατά Ράμα

Κόμματα της αντιπολίτευσης αποφάσισαν να κλιμακώσουν τις αντιδράσεις τους εναντίον της κυβέρνησης του Έντι Ράμα, οργανώνοντας από τις 24 Απριλίου,

⁹⁰ Die Morina, “Trio Battle it out to Become Kosovo's Next PM”, *BIRN*, 19 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-trio-aiming-new-government-05-19-2017> (last accessed 20/5/2017)

⁹¹ “Kosovo Ex-Warriors Take Lead in Election Battle”, *BIRN*, 12 June 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-ex-warriors-take-lead-in-election-battle-06-11-2017> (last accessed 14/6/2017)

το κλείσιμο όλων των εθνικών δρόμων στη χώρα, για μια ώρα.⁹² Τα κόμματα της αντιπολίτευσης, με επικεφαλής το Δημοκρατικό Κόμμα, αρνούσαν να πάρουν μέρος στις προγραμματισμένες εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου, κατηγορώντας την κυβέρνηση του Έντι Ράμα για την απουσία των απαραίτητων συνθηκών διεξαγωγής «δίκαιων και ελεύθερων εκλογών», ζητώντας την παραίτησή της και τον σχηματισμό μίας προσωρινής κυβέρνησης, εν όψει των προγραμματισμένων εκλογών.⁹³

5.3.2. Ο Πρόεδρος Αλβανίας για την κρίση στην ΠΓΔΜ

Ο Πρόεδρος της Αλβανίας Μπουγιάρ Νισάνι σε συνέντευξη του σε αλβανικό τηλεοπτικό σταθμό δήλωσε ότι θεωρεί ως «λανθασμένες» τις θέσεις της «Μακεδονικής» πλευράς, ότι δηλαδή η Αλβανία «αναμειγνύεται στις εσωτερικές υποθέσεις της Μακεδονίας». Δεν αναμειγνυόμαστε στις εσωτερικές υποθέσεις κανενός, ωστόσο το Σύνταγμα μας υποχρεώνει να υπερασπιζόμαστε τους Αλβανούς: «η Αλβανία έχει συνταγματική υποχρέωση να στηρίζει και να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των Αλβανών, όπου κι αν ζουν» δήλωσε ο Νισάνι.⁹⁴

5.3.3. Συμφωνία κυβέρνησης και αντιπολίτευσης

Το πολιτικό αδιέξοδο το οποίο είχε προκληθεί τους τελευταίους τρεις μήνες, ως αποτέλεσμα της άρνησης κομμάτων της αντιπολίτευσης να συμμετάσχουν στις προγραμματισμένες εκλογές της 25^{ης} Ιουνίου, ξεπεράστηκε μετά από συμφωνία που επιτεύχθηκε στις 18 Μαΐου ανάμεσα στον Πρωθυπουργό Έντι Ράμα και τον ηγέτη του Δημοκρατικού Κόμματος Λούζλιμ Μπάσα. Μία συμφωνία που έγινε

⁹² Fatjona Mejdini, “Albania Opposition Vow to Radicalize Protests”, *BIRN*, 24 April 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albanian-opposition-radicalizes-its-political-protests-04-21-2017> (last accessed 24/4/2017)

⁹³ Fatjona Mejdini, “Albania Opposition Parties to Boycott June Elections”, *BIRN*, 10 April 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/opposition-in-albania-declares-boycott-on-scheduled-june-elections-04-10-2017> (last accessed 24/4/2017)

⁹⁴ “НИШАНИ: НЕ СЕ МЕШАМЕ ВО ВНАТРЕШНИТЕ РАБОТИ НА МАКЕДОНИЈА”, *Утрински весник*, 3 March 2017, <http://www.utrinski.mk/default.asp?ItemID=29C05BF18BE62543B01A4E3C12865753&arc=1> (last accessed 4/3/2017).

δυνατή χάρις στη διαμεσολάβηση Βρυξελλών και Ουάσιγκτον, καθώς στηρίχθηκε σε ένα πακέτο μέτρων που είχε προετοιμάσει ο εκπρόσωπος της ΕΕ, ο Ευρωβουλευτής Ντέιβιντ Μακάλιστερ, στα τέλη Απριλίου, και το οποίο υποστήριξε ο Αναπληρωτής Υπουργών Εξωτερικών των ΗΠΑ Χόιτ Γι, κατά την επίσκεψη του στα Τίρανα, στις 15 Μαΐου.⁹⁵

Η συμφωνία ικανοποιούσε μια σειρά από βασικούς όρους που είχαν θέσει κόμματα της αντιπολίτευσης: την κάλυψη των θέσεων του Αντιπροέδρου της κυβέρνησης, όπως και άλλων έξι υπουργών (Εσωτερικών, Δικαιοσύνης, Οικονομικών, Υγείας, Εκπαίδευσης, Κρατικής Πρόνοιας και Νεότητας) από πρόσωπα επιλογής της αντιπολίτευσης· την κάλυψη της θέσης του επικεφαλής πέντε κρατικών φορέων, όπως και της Κεντρικής Εκλογικής Επιτροπής καθώς και της θέσης του Ombudsman· την αλλαγή του Ποινικού Κώδικα με την εισαγωγή αυστηρότερων κυρώσεων για την αγοραπωλησία ψήφων, μετατρέποντας την σε μια πράξη διαφθοράς· τη συγκρότηση κοινοβουλευτικής επιτροπής για τον έλεγχο όσων είχαν καταλάβει θέσεις δικαστών και εισαγγελέων (στο πλαίσιο μιας ευρύτερης δικαστικής μεταρρύθμισης)· την ενδυνάμωση των μέτρων για την καταπολέμηση της καλλιέργειας και του εμπορίου ναρκωτικών.⁹⁶

5.3.3. Εκλογές

Ο Έντι Ράμα αναδείχθηκε ο νικητής των κοινοβουλευτικών εκλογών που πραγματοποιήθηκαν στην Αλβανία στις 25 Ιουνίου: συγκεκριμένα το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Αλβανίας κέρδισε γύρω στο 48% των ψήφων και 73 από τις 140 έδρες του Κοινοβουλίου έναντι 29% και 43 εδρών του Δημοκρατικού Κόμματος. Η

⁹⁵ Fatjona Mejdini, “Albania Resolves Political Crisis With Election Deal”, *BIRN*, 18 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-resolve-crises-with-parties-pledging-to-enter-elections-05-18-2017#sthash.koER5WIY.dpuf> (last accessed 19/5/2017)

⁹⁶ Fatjona Mejdini, “Albania Opposition to Join Govt Ahead of Election”, *BIRN*, 19 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/opposition-enters-with-technical-ministers-in-albanian-gov-05-18-2017> (last accessed 19/5/2017)

εκλογική αναμέτρηση ήταν γενικά ήρεμη, ενώ χαρακτηρίστηκε από τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά της αποχής, άνω του 50%.⁹⁷

5.4. Βουλγαρία

5.4.1. Εσωτερική πολιτική

5.4.1.1. Ανάμιξη της Άγκυρας και αντίδραση Ντογκάν

Σε μια εντυπωσιακή του παρέμβαση στην προεκλογική καμπάνια της Βουλγαρίας, ο επίτιμος πρόεδρος του *Κινήματος για τα Δικαιώματα και τις Ελευθερίες* (MRF), Αχμέτ Ντογκάν, καταδίκασε στις 16 Μαρτίου κάθε προσπάθεια προβολής αξιώσεων από την Άγκυρα σε βάρος της Βουλγαρίας. «Κανείς δεν μπορεί να ανεχθεί παρόμοιες σκέψεις και συμπεριφορά. Τώρα εμείς – και οι χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι και όλα τα έθνη – είμαστε σε θέση (αναφερόμενος στις εκλογές) να δώσουμε ένα ιστορικό μάθημα σε όλους όσους νομίζουν ότι έχουν ιστορικό δικαίωμα να μας εποπτεύουν και να μας δίνουν εντολές», δήλωσε ο Ντογκάν.⁹⁸ Σύμφωνα με τον ίδιο, η «τεράστια πίεση» εκ μέρους της Άγκυρας έχει ως στόχο να νομιμοποιήσει τον «νεοθωμανισμό», με κύριο φορέα των συμφερόντων της Άγκυρας στη Βουλγαρία το νεοϊδρυθέν κόμμα *Δημοκράτες για Υπευθυνότητα, Ελευθερία και Ανεκτικότητα* (γνωστό ευρύτερα ως DOCT) του πρώην αρχηγού του MRF Λούτβι Μεσταν.⁹⁹

5.4.1.2. Μέτρα εναντίον Τούρκων πολιτών

Στις 17 Μαρτίου, η Κρατική Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας ανακοίνωσε τη λήψη μέτρων εναντίον τριών Τούρκων πολιτών: ο πρώτος απελάθηκε από τη χώρα, στον δεύτερο επιβλήθηκε απαγόρευση εισόδου για πέντε χρόνια και ο τρίτος συμπεριλήφθηκε σε κατάλογο «ανεπιθύμητων». Σύμφωνα με την ανακοίνωση της υπηρεσίας, οι δύο από τους τρεις Τούρκους πολίτες είχαν εμπλακεί σε

⁹⁷ Benet Koleka, “Albanian Socialists to get parliamentary majority: partial vote count”, *Reuters*, 26 June 2017, <https://www.reuters.com/article/us-albania-election-result-idUSKBN19H18L> (πρόσβαση 27/6/2017)

⁹⁸ “Доган зове: Обединявам патриотизъм”, *Труд*, 17 March 2017

⁹⁹ *Ibid*

«αντισυνταγματικές δραστηριότητες» στρεφόμενες «εναντίον της κυριαρχίας του κράτους και της ενότητας του βουλγαρικού έθνους».¹⁰⁰

5.4.1.3. Εκλογές

Στις πρόωρες κοινοβουλευτικές εκλογές που οργανώθηκαν στη Βουλγαρία στις 26 Μαρτίου, το κόμμα *Πολίτες για την Ευρωπαϊκή Ανάπτυξη της Βουλγαρίας* (γνωστό ως GERB) του Μπούκο Μπορίσοφ κατέλαβε την πρώτη θέση με 32,65% των ψήφων ή 95 έδρες. Τη δεύτερη θέση κατέλαβε το *Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα* (BSP) με 27,20% (80 έδρες), ενώ το όριο του 4% πέρασαν άλλα τρία κόμματα: οι *Ενωμένοι Πατριώτες* με 9,07% (27 έδρες), το *Κίνημα για τα Δικαιώματα και τις Ελευθερίες* (MRF) με 8,99% (26 έδρες) και το νεοσύστατο κόμμα *Θέληση* (Volja) με 4,15% (12 έδρες). Ας σημειωθεί ότι το υποστηριζόμενο από την Άγκυρα κόμμα DOCT του πρώην ηγέτη του MRF, Λούτβι Μεσotάν, συγκέντρωσε μόνο 2,86% αποτυγχάνοντας να εισέλθει στο Κοινοβούλιο.¹⁰¹

5.4.1.4. Νέα βουλγαρική κυβέρνηση

Στις 3 Μαΐου ο Μπορίσοφ ανακοίνωσε τον σχηματισμό της νέας βουλγαρικής κυβέρνησης αποτελούμενης από το GERB και τους *Ενωμένους Πατριώτες*. Η νέα κυβέρνηση θα στηρίζεται σε μια ισχυρή κυβερνητική πλειοψηφία μόλις δύο εδρών (122 έδρες σε σύνολο 240), ενώ η κατάληψη υπουργικών θέσεων, όπως του Υπουργού Άμυνας, από τον ηγέτη της *Εσωτερικής Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης* (VMRO) Κρασιμίρ Καρακατσάνοφ, και του Αντιπροέδρου της κυβέρνησης και υπεύθυνου για δημογραφικά και κοινωνικά θέματα (όπως οι διεθνοτικές σχέσεις στη χώρα) από τον Βαλερί Συμεόνοφ, ηγέτη

¹⁰⁰ “Само за ден ДАНС обяви трима турски граждани за заплаха за България”, *Дневник*, 17 March 2017, http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2017/03/17/2937046_samo_za_den_dans_obiavi_trima_turski_grajdani_za/ (last accessed 17/3/2017)

¹⁰¹ Αποτελέσματα εκλογών σε *Дневник*, 28 March 2017, <http://www.dnevnik.bg/> (last accessed 28/3/2017)

του Εθνικού Μετώπου για τη Σωτηρία της Βουλγαρίας, προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις και αρνητικά σχόλια ¹⁰²

5.4.2. Εξωτερική πολιτική

5.4.2.1. Δηλώσεις πολιτικών για την προσάρτηση της Κριμαίας

Ο νυν πρωθυπουργός της Βουλγαρίας και ηγέτης του κόμματος GERB, Μπόικο Μπορίσοφ επανέλαβε στις 17 Μαρτίου την αντίθεση του στην προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία: «συνεχίζουμε να είμαστε εναντίον της προσάρτησης της Κριμαίας από τη Ρωσία, καθώς όταν τα σύνορα αλλάζουν με τη βία, η Βουλγαρία γίνεται ευάλωτη».¹⁰³

Από την πλευρά της, η ηγέτης του ΒΣΚ, Κορνέλια Νίνοβα, αντιτάχθηκε στη συνέχιση των κυρώσεων της ΕΕ σε βάρος της Ρωσίας, εξαιτίας της προσάρτησης της Κριμαίας: «Το ΒΣΚ είναι εναντίον της παράτασης των κυρώσεων διότι βλάπτουν το εθνικό συμφέρον της Βουλγαρίας, τη βουλγαρική οικονομία, τη γεωργία, τον τουρισμό. Χάσαμε από τις κυρώσεις».¹⁰⁴

5.4.2.2. Βουλγαρικές αντιδράσεις σε δηλώσεις Πούτιν

Οι δηλώσεις του Πούτιν κατά τη διάρκεια της συνάντησης του με τον Πρόεδρο της ΠΓΔΜ, Γκιόργκι Ιβανόφ, στη Μόσχα, στις 24 Μαΐου, για τους Διαφωτιστές των Σλάβων, τους Αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο - συγκεκριμένα ότι «το σλαβικό αλφάβητο και η λογοτεχνία ήρθαν σε εμάς από 'μακεδονικό' έδαφος» - προκάλεσαν έντονες και ποικίλες αντιδράσεις στη Βουλγαρία. Η Υπουργός Εξωτερικών Αικατερίνα Ζαχαϊεβα σχολίασε στο Facebook ότι «η δημιουργία της (σλαβικής) γραφής συνέβη χάρις στη θέληση και συμμετοχή του βουλγαρικού

¹⁰² Mariya Cheresheva, "Borissov Unveils his Third Cabinet in Bulgaria", *BIRN*, 3 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/bulgaria-s-borissov-announces-his-third-cabinet-05-03-2017> (last accessed 10/5/2017)

¹⁰³ "Борисов пред "Ройтерс": Анексирането на Крим направи уязвима и България", *Дневник*, 19 March 2017, http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2017/03/21/2939363_borisov_pred_roiters_aneksiraneto_na_krim_napravi/ (last accessed 22/3/2017)

¹⁰⁴ *Ibid*

κράτους και ότι δεν αποτελεί σύμπτωση ότι ο Βούλγαρος ηγεμόνας Μπορίς Α' απεικονίζεται σε όλα τα αρχαία βουλγαρικά βιβλία ως Μπορίς-Μιχαήλ ο Βαπτιστής που εισήγαγε την πίστη και τη γραφή». ¹⁰⁵ Οξύτερος στις αντιδράσεις του, ο νέος Υπουργός Άμυνας, Κρασιμίρ Καρακατσάνοφ, κατηγορήσε τον Πούτιν για ιστορικές αναλήθειες: «Νιώθω έκπληξη που ο Πρόεδρος της μεγαλύτερης σλαβικής χώρας δεν γνωρίζει την ιστορία των σλαβικών εθνών. Η Ρωσία που μιλάει για τους Σλάβους και την Ορθοδοξία δεν ξέρει την ιστορία». ¹⁰⁶ Ενώ ο πρώην πρέσβης της Βουλγαρίας στη Ρωσία, Ιλιάν Βασίλεφ, έκανε λόγο για «πρόκληση σε βάρος της Βουλγαρίας» και για «ρωσικά αυτοκρατορικά παιχνίδια» με «τη Σερβία και τη 'Μακεδονία'» με στόχο την «άσκηση πίεσης σε βάρος της Βουλγαρίας». ¹⁰⁷

5.4.2.3. Βουλγαρία-ΠΓΔΜ: Επίσκεψη Ζάεφ στη Σόφια

Τη δεύτερη του επίσκεψη στο εξωτερικό ως Πρωθυπουργός πραγματοποίησε ο Ζόραν Ζάεφ στη βουλγαρική πρωτεύουσα στις 20 και 21 Ιουνίου, υπογραμμίζοντας τη σημασία που αποδίδει στη βελτίωση των διμερών σχέσεων ΠΓΔΜ-Βουλγαρίας, στο πλαίσιο ιδιαίτερα των ευρωατλαντικών φιλοδοξιών των Σκοπίων: «Είμαι ευτυχισμένος ότι ο πρώτος μας γείτονας έχει μεγάλη επιθυμία να βοηθήσει τη Δημοκρατία της Μακεδονίας στην ευρωατλαντική της ενσωμάτωση. Για τη χώρα μας δεν υπάρχει εναλλακτική. Ανοίξαμε νέες προοπτικές για τη διεύρυνση της φιλίας μας. Συνομιλήσαμε για τη βοήθεια την οποία μπορεί να μας προσφέρει η Βουλγαρία στη διαδικασία της ενσωμάτωσης». ¹⁰⁸

Ο Ζάεφ προχώρησε καταρχάς σε μια συμβολική χειρονομία: μαζί με τον Βούλγαρο ομόλογο του, Μπούκο Μπορίσοφ, απέθεσαν από κοινού λουλούδια στο άγαλμα του Τσαρ Σαμουήλ στη Σόφια, αποδεχόμενος τη θέση εδώ και χρόνια της

¹⁰⁵ Mariya Cheresheva, "Putin's Homage to Cyrillic Makes Bulgarians See Red", *BIRN*, 25 May 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kremlin-s-stance-on-cyrillic-origin-angers-sofia-05-25-2017> (last accessed 28/5/2017)

¹⁰⁶ *Ibid*

¹⁰⁷ *Ibid*

¹⁰⁸ "Зоран Заев с първа официална визита в България", *Информационна Агенция "Фокус"*, 20 June 2017, <http://www.focus-news.net/hot-topic/2017/06/20/5773/zoran-zaev-s-parva-ofitsialna-vizita-v-balgariya.html> (last accessed 20/6/2017)

Σόφιας για έναν «από κοινού εορτασμό του κοινού ιστορικού μας παρελθόντος». Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε ο Ζάεφ: «Σήμερα η Μακεδονία κλείνει το κεφάλαιο της ιστορίας του εθνικισμού και του μίσους και ανοίγει το κεφάλαιο του ευρωπαϊκού μέλλοντος. Ανοίγουμε το κεφάλαιο του ευρωπαϊκού μέλλοντος για όλους. Η ιστορία μπορεί μόνο να μας φέρει πιο κοντά, όχι να μας χωρίζει. Ευρωπαϊκό μέλλον πρέπει να έχουν όλοι οι πολίτες της βαλκανικής χερσονήσου. Δεν έχω προκαταλήψεις ζητώντας βοήθεια και υποστήριξη. Πιστεύω ότι αυτό θα κάνει εκτός από τη Βουλγαρία και η Ελλάδα».¹⁰⁹

Στην συνάντηση των δύο πολιτικών αντρών, υπογραμμίστηκε ότι η Βουλγαρία στηρίζει την ευρωατλαντική πορεία της ΠΓΔΜ. Επιπλέον αποφασίστηκε να προχωρήσει η υπογραφή Συνθήκης Καλής Γειτονίας (πάγιο αίτημα της Σόφιας) και να υπογραφεί στις 2 Αυγούστου (ημερομηνία με συμβολική σημασία, όταν και εορτάζεται η εξέγερση του Ίλι Ντεν του 1903 στις δύο χώρες) συνθήκη η οποία δεν προχωρούσε εδώ και χρόνια, λόγω απροθυμίας των Σκοπίων. Αβέβαιο παραμένει πως θα αντιμετωπιστεί το ζήτημα της μη αναγνώρισης της «Μακεδονικής» γλώσσας από τη Σόφια, με αναλυτές να πιθανολογούν ότι μάλλον θα χρησιμοποιηθεί η φόρμουλα που χρησιμοποιήθηκε από τους Κόστοφ-Γκιοργιέφσκι το 1999, ότι δηλαδή η συνθήκη υπογράφεται στην «επίσημη γλώσσα της κάθε χώρας».¹¹⁰

Σε δηλώσεις της η Υπουργός Εξωτερικών της Βουλγαρίας, Αικατερίνα Ζαχαρίεβα (Ekaterina Zaharieva) επισήμανε ότι οι δύο κυβερνήσεις δεν έχουν επιθυμούν οι σχέσεις τους «να συνεχίσουν όπως τα τελευταία 25 χρόνια» και ότι αντίθετα επιδιώκουν «να έρθουν πιο κοντά» και «να εργαστούν για το κοινό ευρωπαϊκό τους μέλλον». Η Ζαχαρίεβα υπογράμμισε τη σημασία των διασυννοριακών προγραμμάτων, αναφέρθηκε στις σημαντικές τουριστικές σχέσεις των δύο κρατών (500.000 τουρίστες από την ΠΓΔΜ στη Βουλγαρία και 350.000 Βούλγαροι στην ΠΓΔΜ μόνο για το 2016), δηλώνοντας χαρακτηριστικά ότι «υπάρχει εγγύτητα ανάμεσα στους ανθρώπους και επικοινωνούν, το ζήτημα είναι

¹⁰⁹ *Ibid*

¹¹⁰ *Ibid*

να έρθουν ακόμη πιο κοντά», ενώ πρόσθεσε χαρακτηριστικά ότι «Δεν θα είναι εύκολο για την κυβέρνηση στη ‘Μακεδονία’. Εδώ και χρόνια η αντιβουλγαρική πολιτική που ακολουθείται είναι γεγονός. Οι πολιτικοί και οι επιστήμονες το γνωρίζουν, ωστόσο τα μηνύματα έρχονται από τους πολιτικούς. Ας τελειώσουμε επιτέλους με αυτή την χωρίς νόημα διαμάχη. Το ευρωπαϊκό μέλλον σημαίνει τον εορτασμό της κοινής μας ιστορίας». ¹¹¹

5.5. Σερβία

5.5.1. Εσωτερική πολιτική

5.5.1.1. Προεδρικές εκλογές

Ο ηγέτης του *Προοδευτικού Κόμματος της Σερβίας* (SPP) και πρωθυπουργός Αλεξάντερ Βούτσιτς επικράτησε άνετα στις προεδρικές εκλογές που διεξήχθησαν στη Σερβία στις 2 Απριλίου, κερδίζοντας το 54,9% των ψήφων και εξασφαλίζοντας την εκλογή του από τον πρώτο γύρο, έναντι 15,5% του Σάσα Γιάνκοβιτς, ο οποίος υποστηρίχθηκε από ένα συνασπισμό κομμάτων και ΜΚΟ της αντιπολίτευσης, συμπεριλαμβανομένου του Δημοκρατικού Κόμματος, 9,6% του εικοσιπεντάχρονου φοιτητή Λούκα Μακσίμοβιτς, ο οποίος έγινε ευρύτερα γνωστός με το ψευδώνυμο Λιούμπισα Πρελετάσεβιτς – Μπέλι, και ο οποίος ουσιαστικά συγκέντρωσε την «ψήφο διαμαρτυρίας» εναντίον του πολιτικού κατεστημένου, 5,7% του πρώην υπουργού των Εξωτερικών Βουκ Γιέρεμιτς και 4,4% του ηγέτη του *Σερβικού Ριζοσπαστικού Κόμματος* και πρώην κατηγορούμενου του διεθνούς ποινικού δικαστηρίου της Χάγης για εγκλήματα στην πρώην Γιουγκοσλαβία Βόισλαβ Σέσελι. Η συμμετοχή στις προεδρικές εκλογές ήταν εκ νέου χαμηλή.

5.5.1.2. Νέα Πρωθυπουργός στη Σερβία

¹¹¹ “Локално (Македонија) : Екатерина Захариева за отношенията между България и Македонија: Нямаме интерес да продължим по същия начин още 25 години”, *Информационна Агенция "Фокус"*, 21 June 2017, <http://www.focus-news.net/news/2017/06/21/2407181/lokalno-makedoniya-ekaterina-zaharieva-za-otnosheniyata-mezhdu-balgariya-i-makedoniya-nyamame-interes-da-prodalzhim-po-sashtiya-nachin-oshte-25-godini.html> (last accessed 21/6/2017)

Παραπάνω από εβδομήντα ημέρες μετά την εκλογή του ως Προέδρου της Σερβίας, ο Αλεξάντερ Βούτσιτς ανακοίνωσε στις 14 Ιουνίου την επιλογή της Άνε Μπάρναμπιτς, Υπουργού Δημοσίας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως διαδόχου του στη θέση του Πρωθυπουργού της χώρας. Η επιλογή της Μπάρναμπιτς προκάλεσε ποικίλα σχόλια και αντιδράσεις στον πολιτικό κόσμο της Σερβίας,¹¹² συμπεριλαμβανομένου και του Προοδευτικού Κόμματος του Βούτσιτς, με δεδομένες τις έντονα φιλοευρωπαϊκές απόψεις της, καθώς και το γεγονός ότι δεν ανήκει στο Προοδευτικό Κόμμα.¹¹³

5.5.2. Εξωτερική πολιτική

5.5.2.1. Αντιπαράθεση Βούτσιτς-Θάτσι

Στο περιθώριο μίας ακόμη Διάσκεψης των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων που οργανώθηκε στη Σλοβενία, στις 4 Ιουνίου, ο νέος Πρόεδρος της Σερβίας, Αλεξάντερ Βούτσιτς άσκησε έντονη κριτική σε βάρος του Προέδρου του Κοσσυφοπεδίου Χασίμ Θάτσι, μετά από δημόσια τοποθέτηση του δεύτερου ότι «δεν μπορεί να φανταστεί την ΕΕ να αποδέχεται τη Σερβία ως μέλος της πριν από το Κόσοβο». Ο Βούτσιτς δήλωσε χαρακτηριστικά «Τι είναι αυτά που λες; Σας έδωσαν την ανεξαρτησία σας μετά από την επίθεση του ΝΑΤΟ, χωρίς δημοψήφισμα και χωρίς να σας έχουν όλοι αναγνωρίσει. Πέντε ευρωπαϊκές χώρες ακόμη δεν σας αναγνωρίζουν. Δεν είστε για εμάς ανεξάρτητο κράτος. Και δεν ακούτε τι λέει η Σερβία και λέτε ότι εμείς δεν έχουμε μια ευρωπαϊκή συμπεριφορά επειδή δεν έχουμε αναγνωρίσει το Κόσοβο... Εσύ, Χασίμ, έχεις μιλήσει για τη Μεγάλη Αλβανία, όχι εγώ... Το είπες δημοσίως, ενώ οι Βρυξέλλες δεν τολμούν να πουν ποιος το είπε, αντίθετα (λένε) ότι θα πρέπει να μετριάσεις τις δηλώσεις σου. Είχες μια υποχρέωση και δεν την εκπλήρωσες, η Κοινότητα των

¹¹² Βλ. για παράδειγμα την κριτική που άσκησε για την επιλογή της Μπάρναμπιτς, λόγω του σεξουαλικού της προσανατολισμού (δεδηλωμένη ομοφυλόφιλη) ο Μούαμερ Ζούκορλιτς (Muamer Zukorlic), ηγέτης της Βοσνιακής Δημοκρατικής Κοινότητας, ηγέτης της Μουσουλμανικής Κοινότητας της Σερβίας και πολιτικός σύμμαχος του Βούτσιτς. “Zukorlić protiv Ane Brnabić”, *DANAS*, 18 June 2017, http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=348768&title=Zukorli%C4%87+protiv+Ane+Brnabi%C4%87 (last accessed 19/6/2019)

¹¹³ Maja Zivanovic, “PM-Designate's pro-EU Views Leave Serbia Divided”, *BIRN*, 16 June 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-got-pm-of-strongly-pro-eu-stance-experts-06-15-2017> (last accessed 18/6/2017)

Σερβικών Δήμων, εμείς έχουμε εκπληρώσει τα πάντα, τον τηλεφωνικό κώδικα, τους δικαστές, εισαγγελείς... τα πάντα. Εσύ; Τίποτε, επειδή είχες την υποστήριξη του μεγαλύτερου αριθμού των κρατών της ΕΕ». ¹¹⁴

5.6. Το Ισλαμικό Κράτος για τα Δυτικά Βαλκάνια

Με άρθρο του στη βοσνιακή εκδοχή του περιοδικού του, με τίτλο *Rumiya*, το Ισλαμικό Κράτος, εξαπέλυσε μια σειρά από απειλές εναντίον Σέρβων, Κροατών, καθώς και όσων Μουσουλμάνων «προδίδουν την πίστη τους»: «Σύντομα οι στρατιώτες του Χαλιφάτου θα περπατήσουν στους δρόμους του Βελιγραδίου, του Ζάγκρεμπ, του Σαράγιεβο, των Τιράνων, της Πρίστινας, των Σκοπίων και άλλων πόλεων, κόβοντας τα κεφάλια και χύνοντας το αίμα των απίστων... Νομίζατε (απευθυνόμενο σε Σέρβους και Κροάτες), ότι όταν επιστρέψατε στα σπίτια σας με τα χέρια σας λερωμένα από το αίμα των Μουσουλμάνων, όλα αυτά θα τελειώσαν; (Και απευθυνόμενο προς Μουσουλμάνους που «πρόδωσαν» την πίστη τους) Το αίμα σας είναι πιο γλυκό και πιο ακριβό για εμάς απ' ότι των Σέρβων και των Κροατών». ¹¹⁵

¹¹⁴ “Vucic responded to Thaci's "provocation" – report”, *b92*, 5 June 2017, http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2017&mm=06&dd=05&nav_id=101451 (last accessed 18/6/2017)

¹¹⁵ “ISIS Threatens Terror Campaign in the Balkans”, *BIRN*, 8 June 2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/isis-wows-to-wreak-vengeance-on-balkans-in-new-threat-06-08-2017> (last accessed 15/6/2017)

6. Ενέργεια

6.1. Παγκόσμια αγορά

Η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ στις αρχές Ιουνίου και οι επακόλουθες κυρώσεις που ανακοινώθηκαν από την πλευρά των πέντε κρατών που προχώρησαν στην εν λόγω κίνηση έναντι της Ντόχα, κυριάρχησαν στις εξελίξεις γύρω από τα ενεργειακά θέματα το δίμηνο Μαΐου – Ιουνίου. Οι ανησυχίες όσον αφορά τα ενεργειακά εστιάζονται στις επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει μια τέτοια αντιπαράθεση στα επίπεδα παραγωγής και τις διεθνείς τιμές του πετρελαίου.

Η κρίση στις σχέσεις μεταξύ Ριάντ και Ντόχα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πλευράς ενεργειακών, καθώς η σύγκρουση αφορά τον μεγαλύτερο εξαγωγό πετρελαίου στον κόσμο (Σαουδική Αραβία) και τον μεγαλύτερο εξαγωγό Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου – LNG στον κόσμο (Κατάρ). Υπό αυτό το πρίσμα, οι σχέσεις των δύο χωρών θα πρέπει να αναλύονται και με βάση τη συνολικότερη τάση που υπάρχει στην παγκόσμια αγορά ενέργειας για στροφή από το πετρέλαιο προς το φυσικό αέριο και για παράλληλη αύξηση των ποσοτήτων φυσικού αερίου που διακινούνται διεθνώς μέσω φορτίων LNG έναντι αγωγών φυσικού αερίου. Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, το βάρος των εξελίξεων στην αντιπαράθεση Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ αφορά κυρίως το φυσικό αέριο και όχι το πετρέλαιο.

Εντός του συνολικού πλέγματος θεμάτων που προσδιορίζουν την ισορροπία ισχύος μεταξύ των δύο χωρών και θα μπορούσαν να αιτιολογήσουν την πρόσφατη κορύφωση της έντασης στις μεταξύ τους σχέσεις, οφείλουμε να εντάξουμε δύο στοιχεία τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σε σχέση με τη χρονική στιγμή που εκδηλώθηκε η κίνηση εναντίον του Κατάρ από πλευράς της Σαουδικής Αραβίας.

Το Κατάρ διαχειρίζεται από κοινού με το Ιράν το κοιτάσμα South Pars/North Dome Field που είναι ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο. Από το

2005 η Ντόχα είχε προχωρήσει οικειοθελώς σε μορατόριουμ εξόρυξης φυσικού αερίου από το κοιτάσμα North Field προκειμένου να ερευνησει περαιτέρω τις δυνατότητες του και να διασφαλίσει την παραγωγικότητα του για το μέλλον.



Χάρτης 1: Το κοιτάσμα South Pars/North Dome

Πηγή: <http://interfaxenergy.com/gasdaily/article/22729/total-eyes-south-pars-project-fid-in-3-6-months>

Τον Απρίλιο του 2017, το Κατάρ ανακοίνωσε αλλαγή στην προσέγγισή του έναντι του εν λόγω κοιτάσματος, και την έναρξη ενός μεγάλου προγράμματος εξορύξεων με σκοπό να αυξήσει κατά 30% την συνολική παραγωγή φυσικού αερίου και εξαγωγών LNG.¹¹⁶

Το Ιράν από την πλευρά του υπέγραψε τον Νοέμβριο του 2016 συμβόλαιο 5 δις δολαρίων με τη γαλλική TOTAL για την εκμετάλλευση -για πρώτη φορά- της δικής του πλευράς του κοιτάσματος South Pars. Το προσύμφωνο προέβλεπε την ολοκλήρωση και τελική υπογραφή της συμφωνίας εντός του πρώτου εξαμήνου του 2017.¹¹⁷ Η συμφωνία, που αποτελεί την πρώτη μεγάλη επένδυση στο Ιράν μετά

¹¹⁶ <http://www.lngworldnews.com/breaking-qatar-to-boost-lng-production-to-100-mtpa/>

¹¹⁷ <https://www.platts.com/latest-news/natural-gas/london/total-leads-consortium-to-develop-irans-south-26590137>

την άρση των διεθνών κυρώσεων, τελικά υπεγράφη στις 3 Ιουλίου, ένα μήνα μετά το ξέσπασμα της έντασης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ.¹¹⁸

Καθώς και οι δύο παραπάνω κινήσεις από πλευράς Κατάρ και Ιράν ενισχύουν τα συνολικά επίπεδα ισχύος της Ντόχα και Τεχεράνης, οφείλουμε να τις εντάξουμε μέσα στο ευρύτερο πλέγμα δεδομένων που συνέβαλαν στην αντίδραση του Ριάντ και την αύξηση των εντάσεων στην ευρύτερη περιοχή στα τέλη του πρώτου εξαμήνου της χρονιάς.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι το θέμα του φυσικού αερίου του Κατάρ και του Ιράν, είχε εγκαίρως εντοπιστεί και στην αναφορά της «Έδρας ‘Θουκυδίδης’» στις 07.01.2016, σε σχέση με τους σχεδιαζόμενους αγωγούς που μέσω Συρίας θα μπορούν να φέρουν αέριο από το South Pars/North Dome στην ΕΕ.

Τα παραπάνω γεγονότα δεν έδειξαν να επηρεάζουν τις τιμές του πετρελαίου οι οποίες ήδη από τα τέλη Μαΐου παρουσίαζαν πώση. Το αμερικανικό αργό κινήθηκε από τα 51\$ το βαρέλι στα τέλη Μαΐου στα 43\$ στα μέσα Ιουνίου και ενώ η κρίση στις σχέσεις Σαουδικής Αραβίας – Κατάρ βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη.¹¹⁹ Από εκείνο το διάστημα οι τιμές άρχισαν να ανακάμπτουν ελαφρά.

Εκτιμάται ότι οι τιμές του πετρελαίου θα συνεχίσουν να κινούνται εντός του εύρους των 40-55 δολαρίων για το μεσοπρόθεσμο διάστημα. Καθώς το κάτω όριο των 40\$ αποτελεί μια ισχυρότατη χρηματιστηριακή στήριξη σε επίπεδο τεχνικής ανάλυσης, διατηρεί ισχυρές πιθανότητες να αποτελεί σημείο θετικής αντίδρασης κάθε φορά που η τιμή πέφτει κοντά σε αυτά τα επίπεδα.¹²⁰ Για τον ίδιο ακριβώς λόγο, αν το σημείο αυτό σπάσει καθοδικά, θα πρέπει να αναμένουμε ότι οι τιμές του πετρελαίου θα φτάσουν να κινούνται σε επίπεδα αισθητά κάτω των 40\$.

¹¹⁸ <http://www.total.com/en/media/news/press-releases/iran-total-and-nioc-sign-contract-development-phase-1-giant-south-pars-gas-field>

¹¹⁹ <http://www.nasdaq.com/markets/crude-oil.aspx>

¹²⁰ <https://www.dailyfx.com/forex/technical/home/analysis/usoil/2017/06/27/Oil-Tech-Analysis-June-27.html>

Επίσης, μεσοπρόθεσμα, οι τιμές του πετρελαίου θα συνεχίσουν να κινούνται περισσότερο με βάση τις χρηματιστηριακές νόρμες παρά με βάση τα θεμελιώδη δεδομένα παραγωγής-κατανάλωσης ή τις όποιες εντάσεις στο διεθνές ή σύστημα ή το υποσύστημα της Μέσης Ανατολής. Υπό το ίδιο πρίσμα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και η αποτυχία της Σαουδικής Αραβίας να πείσει τις χρηματιστηριακές αγορές για την αποτελεσματικότητα των περικοπών του ΟΠΕΚ στη διατήρηση των τιμών πάνω από τα 50\$ το βαρέλι.¹²¹ Η τάση αυτή δείχνει να επιβεβαιώνεται και από τις δηλώσεις του Igor Sechin, προέδρου της ρωσικής πετρελαϊκής Rosneft, ο οποίος εκτίμησε ότι οι προσπάθειες του ΟΠΕΚ καθίστανται άκαρπες καθώς εντός του έτους αυξάνεται η παραγωγή αμερικανικού σχιστολιθικού πετρελαίου, κρατώντας με αυτό τον τρόπο τις τιμές σε χαμηλά επίπεδα.¹²²

6.2. Ανατολική Μεσόγειος

Τον Μάιο ανακοινώθηκε από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο της ρωσικής Gazprom Aleksey Miller ότι ξεκινούν οι εργασίες κατασκευής του αγωγού φυσικού αερίου Turkish Stream.¹²³ Οι αναφορές στην έναρξη κατασκευής του εν λόγω έργου είναι συνεχείς και επαναλαμβανόμενες τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζοντας την τάση να εμφανίζονται σε κάθε προσπάθεια επίδειξης των προσπαθειών για αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας.

Αυτό που μπορεί να θεωρείται ως δεδομένο είναι ότι η κατασκευή του εν λόγω αγωγού αφορά μόνο τον ένα από τους τέσσερις αγωγούς, δηλαδή το κομμάτι που θα τροφοδοτεί την Τουρκία με φυσικό αέριο απευθείας από τη Ρωσία και όχι αγωγό που θα κατευθύνεται προς την ΕΕ. Καθώς η εξαγωγή φυσικού αερίου από την Ρωσία στην ΕΕ μέσω του Νοτίου Διαδρόμου έρχεται σε σύγκρουση με την

¹²¹ <https://www.theguardian.com/business/2017/may/25/opec-meeting-oil-price-saudi-arabia-production>

¹²² <http://www.reuters.com/article/us-russia-economic-forum-sechin-usa-idUSKBN18T0S3>

¹²³ <https://www.rt.com/business/387528-gazprom-turkish-stream-start-construction/>

ευρωπαϊκή πολιτική για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ, εκτιμάται ότι ο Turkish Stream θα παραμείνει ως δίοδος τροφοδοσίας αποκλειστικά της Τουρκίας από τη Ρωσία.

Επίσης, τον Ιούνιο ανακοινώθηκε ότι προχώρησε η ανάθεση από την Τουρκία στην ρωσική εταιρία Rosatom για την κατασκευή του πρώτου από τους τέσσερις σχεδιαζόμενους πυρηνικούς σταθμούς στο Akkuyu, στα νότια παράλια της Τουρκίας.¹²⁴ Αργότερα, στον ίδιο μήνα, η ρωσική εταιρία ανακοίνωσε ότι θα προχωρήσει στην πώληση του 49% του πυρηνικού σταθμού σε κονσόρτσιουμ τουρκικών εταιριών από τον χώρο της ενέργειας.¹²⁵

Στην Κύπρο αναμένεται να ξεκινήσουν στις 12 Ιουλίου οι ερευνητικές γεωτρήσεις του πλοίου West Capella της κοινοπραξίας ENI-TOTAL στο οικοπέδο 11 της Κυπριακής ΑΟΖ.¹²⁶ Το οικοπέδο 11 βρίσκεται μόλις έξι χιλιόμετρα μακριά από το σημείο όπου ανακαλύφθηκε το κοιτάσμα Zohr στην ΑΟΖ της Αιγύπτου του οποίου τα αποθέματα υπολογίζονται στα 850 δις κυβικά μέτρα (bcm) φυσικού αερίου με ετήσια παραγωγική δυναμικότητα στα 28 bcm. Για όρους σύγκρισης θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο αγωγός TAP που θεωρείται σημαντικός για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ έχει χωρητικότητα 10 bcm.

Η εγγύτητα του οικοπέδου 11 στο κοιτάσμα Zohr και το γεγονός ότι στην κοινοπραξία που προχωρά στη γεώτρηση στο κυπριακό οικοπέδο μετέχει και η ιταλική ENI η οποία ανακάλυψε το αιγυπτιακό κοιτάσμα, έχει δημιουργήσει υψηλές προσδοκίες για την επιτυχία της γεώτρησης στην κυπριακή ΑΟΖ. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη περιοχή έχουν ήδη πραγματοποιηθεί έρευνες από την TOTAL το 2015 μετά την ανακάλυψη του Zohr οι οποίες όμως δεν επαλήθευσαν τις προσδοκίες. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με δηλώσεις του Κύπριου Υπουργού Ενέργειας, το συγκεκριμένο

¹²⁴ <https://www.reuters.com/article/turkey-energy-nuclear-idUSL8N1JC3FL>

¹²⁵ <http://www.world-nuclear-news.org/C-Turkish-consortium-to-buy-into-Akkuyu-project-2006175.html>

¹²⁶ <http://www.kathimerini.gr/918119/article/epikairothta/politikh/xwris-toyrkikh-oxlhsh-h-enar3h-gewtrhsewn-sthn-aoz-kyproy>

οικόπεδο παρομοιάζει σε μέγεθος αυτό της Αφροδίτης οπότε και οι ποσότητες φυσικού αερίου που τυχόν βρεθούν θα αναμένεται να είναι αντίστοιχου μεγέθους.¹²⁷

Η ανακάλυψη στην κυπριακή ΑΟΖ ενός κοιτάσματος φυσικού αερίου αντίστοιχο με το αιγυπτιακό Zohr μπορεί να αναστείλει την οποιαδήποτε προσπάθεια για διαχείριση και εξαγωγή του φυσικού αερίου από κοινού μεταξύ της Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου. Μια τέτοια εξέλιξη οδηγεί σε de facto δημιουργία ανταγωνιστικών θέσεων της Κύπρου με το Ισραήλ και την Αίγυπτο, αντί για την σύμπλευση συμφερόντων που προσφέρει ο τρέχων συσχετισμός ενεργειακών πόρων και γεωγραφικής θέσης. Για την Κύπρο, και κατά συνέπεια για την Ελλάδα, η ανακάλυψη σημαντικών ποσοτήτων φυσικού αερίου στα οικόπεδα 11 ή 12 συνοδεύεται από την πρόκληση της διατήρησης συνθηκών διαχείρισης και προώθησης των εξαγωγών φυσικού αερίου από κοινού με το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Η από κοινού προώθηση των εξαγωγών, προσδίδει στην Κύπρο πλεονεκτήματα σε σχέση με τους υφιστάμενους συσχετισμούς κατανομής σκληρής ισχύος στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

¹²⁷ <http://gr.euronews.com/2017/07/13/sto-temaxio-11-kypriaki-aoz-west-capella-prokliseis-apo-tourkia-gas-fysiko-aerio>